Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

1990 йил 13 март, сешанба № 59 (4.853). Баҳоси 3 тийин.

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади

ДАВЛАТ ҲОКИМИЯТИНИНГ САМАРАДОРЛИГИ УЧУН

СССР ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИНИНГ НАВБАТДАН ТАШҚАРИ УЧИНЧИ СЪЕЗДИ

12 март куни Кремлда СССР халқ депутатларининг навбатдан ташқари учинчи съезди ўз ишини бошлади.

Съездни СССР Олий Советининг Раиси **М. С. Горбачев** очди. У 2245 нафар халқ депутатидан даставвал 2092 киши рўйхатдан ўтганлигини маълум қилди. Залдаги депутатларни электрон система ёрдамида рўйхатга олиш бу ерда 2087 депутат ҳозир бўлганлигини қайд этди.

Навбатдан ташқари Съезд очиқ деб эълон қилинади. Кремль Съездлар саройида Совет Иттифоқи Гимни янграйди.

Йиғилганлар Съезд президиуми таркибига баъзи аниқликларни киритдилар.

Шундан сўнг раислик қилувчи президиумда Литва ССР вакили йўқлигини маълум қилди. У ерда республика Олий Советининг сессияси бўляпти. У ердан келаётган хабарлар ниҳоятда ташвишли. Сессия қабул қилган ва яна қабул этадиган расмий ҳужжатлар ва қарорлар ҳозирча қўлимизда йўқ. Ҳар ҳолда, бизга келаётган хабарлар у ерда қабул қилинаётган қарорлар республика, унинг халқи ва бутун давлатимиз туб манфаатларига ва тақдирига таалluқли эканлигини кўрсатмоқда.

Съезд СССР Олий Советига, биринчи навбатда Миллатлар Советига, Олий Совет палаталарининг комиссиялари ва Олий Совет комитетларига, Совет ҳукуматига Литва ССР Олий Совети қабул қилаётган қарорлар муносабати билан вужудга келаётган вазиятни ўрганиш, бу қарорларга тегишли баҳо бериш, ана шулар асосида хулосалар чиқариш билан шуғулланишни топширди.

Депутатлар Съезд секретариатини сайладилар.

Шундан кейин улар Съезднинг кун тартиби ва иш тартибини тасдиқлашга киришдилар.

Йиғилганлар СССР халқ депутатлари навбатдан ташқари учинчи Съездининг кун тартибига мунозараларсиз қуйидаги масалаларни киритдилар:

1. Янгитдан сайланган СССР халқ депутатлари ваколатларини эътироф этиш тўғрисида.

2. СССР Конституцияси (Асосий Қонуни)га ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ва СССР Президенти лавозимини таъсис этиш тўғрисида.

3. СССР Президентини сайлаш.

Съезд иши уч кун мобайнида ўтказилади, деб келишиб олинди. Съезднинг очилиш кунида янги сайланган депутатларнинг ваколатларини эътироф этиш тўғрисидаги масалани муҳокама қилишга, сўнг СССР Конституциясига ўзгартиш ва қўшимчалар, СССР Президенти лавозимини таъсис этиш тўғрисидаги масала юзасидан бўладиган докладни эшитишга, уни муҳокама этишга қарор қилинди. Кун охирига қадар қарор қабул қилинса, эртанги кунни СССР Президентлигига номзодларни кўрсатиш ва уларни муҳокама қилиш, сайлов ўтказишга бағишлаш мумкин бўлур эди. Чоршанба куни эрталабки мажлисда яширин овоз бериш натижалари тўғрисида ҳисоб комиссиясининг докладини эшитиш ва тегишли қарорни қабул қилиш мумкин бўлур эди.

Бундай тартиб кўпчилик овоз билан қабул қилинди.

Шундан сўнг депутатлар кун тартибининг биринчи бандини муҳокама қилишга ўтдилар. Мандат комиссиясининг раиси **Б. В. Гидаспов** ўз докладида депутатлар корпуси таркибида иккинчи Съезддан кейинги даврда бўлган баъзи ўзгаришлар, айрим сайлов округлари ва жамоат ташкилотларида ўтказилган сайлов натижалари тўғрисида гапирди.

Съезд Мандат комиссиясининг таклифига биноан қайта сайланган СССР халқ депутатлари: Бутуниттифоқ ихтирочилар ва рационализаторлар жамиятидан — Н. Ф. Наумовнинг; Уруш ва меҳнат ветеранлари Бутуниттифоқ ташкилотидан — Н. И. Ткаленконинг; КПССдан — Н. П. Кустаревнинг; сайлов округларидан Ю. А. Спиридоновнинг, Г. В. Куликнинг ваколатларини кўпчилик овоз билан тасдиқлади.

Шундан кейин Съезд СССР Конституциясига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳамда СССР Президенти лавозимини таъсис этиш тўғрисидаги масалани муҳокама қилишга киришди. СССР Олий Совети Раисининг биринчи ўринбосари **А. И. Лукьянов** доклад қилди.

(Доклад матни газетанинг навбатдаги сонида эълон қилинади).

(ТАСС).

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Пленуми тўғрисида

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

1990 йил 11 март куни КПСС Марказий Комитетининг Пленуми иш бошлади. Пленум муҳокамасига қуйидаги масалалар киритилди:

1. СССР халқ депутатларининг навбатдан ташқари учинчи съездига СССР Конституциясининг 6 ва 7-моддалари юзасидан таклифлар киритиш тўғрисида.

2. КПСС XXVIII съездини чақириш, партиядаги ҳисобот-сайлов кампаниясини ўтказиш муддатлари, вакиллик нормаси ва съезд делегатларини сайлаш тартиби ҳақида.

3. КПСС Уставининг лойиҳаси тўғрисида.

4. КПССнинг Марказий Назорат-тафтиш комиссияси тўғрисидаги низом лойиҳаси ҳақида.

5. КПССдан СССР халқ депутатини сайлаш.

Пленумда КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачев доклад қилди.

Пленум қатнашчиларига КПСС Уставининг лойиҳаси ҳамда кун тартиби масалаларига оид бошқа материаллар билан олдиндан танишиш имконияти берилган эди.

Музокараларда КПСС Москва шаҳар комитетининг биринчи секретари Ю. А. Прокофьев, Қирғизистон ССР Министрлар Советининг Раиси А. Жумағулов, Қозоғистон Компартияси Жамбул область комитетининг биринчи секретари С. М. Бойжонов, СССР ички ишлар министри В. В. Бакатин, КПСС Тула область комитетининг биринчи секретари Ю. И. Литвинцев, СССР адлия министри В. Ф. Яковлев, ВЦСПС секретари В. М. Мишин, СССРнинг Польша Республикасидаги фавқулодда ва мухтор элчиси В. И. Бровиков, Литва Компартияси (КПСС ҳаракат дастурига амал қилувчи) муваққат Марказий Комитетининг иккинчи секретари В. Н. Швед, КПСС Марказий Комитети секретари, «Правда» газетаси бош муҳаррири И. Т. Фролов, ВЛКСМ Марказий Комитетининг биринчи секретари В. И. Мироненко, Белоруссия Компартияси Гродно область комитетининг биринчи секретари В. М. Семёнов, СССР Фанлар академияси иқтисодиёт бўлимининг академик-секретари вазифасини ижро этувчи С. С. Шаталин сўзга чиқдилар.

Пленумда КПСС Устави лойиҳасини пухта ишлаб чиқиш ва Марказий Комитет Пленумининг бошқа ҳужжатларини тайёрлаш юзасидан Таҳрир комиссияси тузилди.

Пленум СССР халқ депутатларининг навбатдан ташқари учинчи Съезди муҳокамасига қонун лойиҳаларини таклиф қилиш тартибида сиёсий система масалалари юзасидан СССР Конституцияси (Асосий Қонун)га (СССР Конституциясининг 6 ва 7-моддаларига) ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида СССР Қонуни лойиҳасини тақдим этишга қарор қилди.

Пленум материаллари «Правда» газетасида тўла-тўкис ва бошқа оммавий ахборот воситаларида баён тарзида эълон қилинади.

КПССдан СССР халқ депутатини сайлаш тўғрисидаги масала юзасидан сайлов комиссиясининг раиси В. А. Коптюг сўзга чиқди.

Пленумда СССР халқ депутатлигига номзодлар: СССР 50 йиллиги номидаги Москва автомат линиялар заводининг слесари П. А. Абросов, Горький автомобиль заводининг темирчиси Н. П. Кустарев, Москва «Станкоконструкция» заводининг слесарь-электр монтажчиси А. П. Шустов нутқ сўзладилар.

Яширин овоз бериш натижасида Н. П. Кустарев КПССдан СССР халқ депутати этиб сайланди.

КПСС Марказий Комитетининг Пленуми ўз ишини давом эттиради.

КПСС Марказий Комитети Пленумида

М. С. ГОРБАЧЕВ доклади

Ўртоқлар! Марказий Комитетнинг ушбу Пленумини февраль Пленумининг бевосита давоми дейиш мумкин. Пленумнинг асосий вазифаси — съездолди мунозараси учун ҳужжатлар лойиҳаларини ишлаб чиқишни туғаллаш: янги Устав лойиҳасини муҳокама қилиш ва съездга тайёргарликнинг ташкилий масалаларини ҳал этишдан иборат. Сизларда тегишли ҳужжатлар ва таклифлар бор.

Партияда съездолди мунозараси, аслида, ҳозирдаёқ бошланди ва авж олдирилмоқда. КПСС Марказий Комитетининг партия XXVIII съездига Ҳаракат дастури лойиҳаси ана шу, шубҳасиз самарали жараёнга яхши омил бағишлади. Партияда ва мамлакатда лойиҳа жиддий, ғоят муҳим ҳужжат деб қабул қилинди. Унда ишлар аҳволининг танқидий таҳлили ҳам, мамлакат олдида турган ғоят ўткир ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий муаммоларни ҳал этиш йўллари ҳам, жамиятимизни янгилашнинг асосий мақсадлари ҳам ўз ифодасини топди.

Биз Ҳаракат дастури лойиҳасини партияда ва жамиятда кенгайиб бораётган мунозаранинг айни асоси ва негизи деб билаётганимизни таъкидлашни истардим. Шунинг учун лойиҳага турлича муносабатда бўлинаётгани табиийдир, аммо агар илгари бўлганидек уни ҳар томондан расмий маъқуллаш хитоблари эшитилса, ёмон бўлур эди. Бизнинг мақсадимиз — мен бу ҳақда партия Марказий Комитетининг аввалги Пленумида ҳам гапирганман — умумпартиявий муҳокама учун ошкора ҳужжатни ишлаб чиқишдан ва шу тариқа коллектив изланишни янада фаоллаштиришга кўмаклашишдан иборат эди.

Ўз-ўзидан равшанки, биз мана шу бутун жараённи асосан қайта қуриш изидан бораётган, танлаган социалистик йўлимиз доирасида амалга оширилаётган жараён деб биламиз. Демак, танқидий-ижобий ва қатъий изланиш биз учун ҳаётий заруратдир. Бундай изланиш партиянинг яқин истиқболга мўлжалланган программавий ҳужжатини қабул қилиб, ўзининг узил-кесил сўзини айтадиган съездгача давом этади.

Бошланган мунозара партияни ислоҳ қилиш масалалари унинг марказида эканини кўрсатиб турибди. Бу мутлақо тушунарлидир, чунки бу ерда ижтимоий тараққиётнинг кўпдан-кўп муаммолари айнан туташмоқда. Ёдингизда бўлса, Ҳаракат дастури лойиҳасида партиямизни қайта қуришга оид муҳим йўл-йўриқлар баён этиб берилган. Энди, Устав лойиҳасида ана шу йўл-йўриқлар кенгайтирилган тарзда ифодаланган.

Сизларга тақдим этилган ҳужжат аппарат ходимлари ишлаб чиққан ҳужжат эмас, балки КПСС Марказий Комитетига, партия газеталари ва журналларига тушган амалий таклифларнинг мажмуаси бўлиб, назарий марказларимизда — Марксизм-ленинизм институтида, Ижтимоий фанлар академиясида, уларнинг республикалардаги филиалларида, партия олий ўқув юртларида ишлаб чиқилган. Кейинги ойларда КПСС Марказий Комитетига бошланғич, маҳаллий партия ташкилотларидан, айрим коммунистлардан Уставнинг 40 тадан ортиқ тўла лойиҳаси, партия йиғилишлари ва партия Комитетлари пленумларининг Устав масалаларига оид минглаб қарорлари олинди. Буларнинг ҳаммаси Марказий Комитет комиссияларида диққат билан ўрганиб чиқилди ва пишиқтирилди, Сиёсий бюрода бир неча бор муҳокама қилинди.

Тайёрланган ҳужжат, бизнингча, асосан КПССни демократик ислоҳ қилиш йўллари ва усулларига устун қарашларни акс эттиради. Ҳужжатнинг бутун партияда муҳокама қилиниши кутилмоқда, шунинг учун биз бугун уни ишлаб чиқишнинг катта босқичига якун ясабгина қолмай, шу билан бирга унга оид ишларнинг янги босқичини бошлаб берамиз.

Биз Устав хусусида иш олиб борар эканмиз, жамиятда партиянинг ўрнини, унинг вазифаларини, шунингдек партия сиёсатини амалга ошириш шакллари, воситалари, ва йўлларини қайта қуриш йилларидаёқ таркиб топган янгича тушунишга амал қилдик. Шу тариқа, биз ўз олдимизга мақсад қилиб қўйган янгиланган партия — инсонпарвар, демократик социализм партияси турмушининг асосий қонунига айланиши зарур бўлган ҳужжатни ишлаб чиқиш тўғрисида гап бормоқда.

XIX партия конференциясида баён этиб берилган партия ва давлат органлари вазифаларини фарқлаш принципи, партиянинг барча жараёнларни бевосита бошқарувчи негиз сифатидаги давлат системасидан аста-секин чиқиши ана шу янгича тушунишнинг асосини ташкил этади. Бошқача қилиб айтганда, бунда гап партия ўзининг дастлабки вазифасига қайтиши — жамиятнинг раҳнамо сиёсий кучи бўлиши, истиқболли ривожланиш йўлларини ишлаб чиқиши ва жамиятга тақдим этиши, уларни давлат ва жамоат структураларидаги коммунистлар орқали рўёбга чиқаришга эришиши тўғрисида бормоқда.

Биз янгиланган КПССни ўз фаолиятида Маркс, Энгельс, Ленин ғояларини ижодий ривожлантиришга асосланадиган коммунист маслакдошлар Иттифоқи деб, ишчилар синфи, барча меҳнаткашлар манфаатларини ифодаловчи социалистик йўлни танлаган партия, ўзининг программавий ҳаракат дастурида кўп миллатли совет жамиятини жипслаштириш учун курашаётган партия, деб биламиз.

Биз шуни маълум қиламизки, КПСС байналмилал позицияларда туриб, коммунистик ва ишчи, социалистик ва социал-демократик, либерал ва миллий демократик партиялар билан, тинчлик ва ижтимоий тараққиёт учун курашаётган барча ижтимоий кучлар ва ҳаракатлар билан ҳамкорлик қилади.

Шу тариқа, КПСС янгиланмоқда, ўзининг ғоявий-сиёсий асосида янги қиёфага эга бўлмоқда. Устав лойиҳаси КПСС Марказий Комитети Ҳаракат дастурининг қоидалари билан бирга баён этилмоқда. Ҳаракат дастурининг қоидаларида жамият иқтисодий, ижтимоий-сиёсий ва маънавий турмушининг барча жиҳатларини ислоҳ қилиш шароитида партиянинг роли ва вазифалари янгича ифодалаб берилган.

Партияни бундай янгилаш жараёни қийин ва турличадир. Бир томондан, кўпгина партия ходимларининг, шунингдек партия оммаси бир қисмининг эскича кайфиятлари ва кўникмалари, бевосита идора қилиш вазифаларига интилиши бу жараёнга халақит бермоқда. Бундан воз кечиш кўп кишиларга сиёсий таъсирни йўқотиш, партиявий позициялардан маҳрум бўлиш, партияни умуман заифлаштиришдек туюлмоқда.

Бошқа томондан КПСС ривожининг бош йўлини уни парламент типидаги партияга ёки ҳатто чегаралари ювилган, одамлар расман аъзо бўлган қандайдир шаклсиз ижтимоий-сиёсий оқимга айлантириш деб, яъни ниҳоятда хилма-хил фракциячилар, гуруҳлар ва оқимлардан бичиб тикилган қурама лахтак кўрпа, деб билаётган маълум миқдордаги кишилар пайдо бўлди.

Албатта, демократик тартиблар, сайлов кампаниялари доирасида сиёсий раҳбарлик учун кураш энди КПССнинг асосий вазифаларидан бири бўлади. Ана шу вазифага мувофиқ тегишли Устав қоидаларини ишлаб чиқиш, партия иши усуллари ҳамда уни ташкил этиш шаклларини анча ўзгартириш зарур. Бундай янгиликлар партия Устави лойиҳасига киритилган. Эҳтимол, уларни қўшимча равишда ишлаб чиқиш ва ривожлантириш талаб қилинади. Буни лойиҳанинг муҳокамаси кўрсатади.

Бироқ ишнинг бошқа томонини ҳам ҳисобга олмаслик мумкин эмас. У шундан иборатки, ҳукмрон партия бўлган КПСС халқ олдида давлатимизнинг, социалистик федерациямизнинг аҳволи учун, иқтисодиётдаги аҳвол учун, гражданларнинг хавфсизлиги, уларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш учун, мамлакатимизнинг халқаро манфаатларига риоя этиш учун сиёсий жиҳатдан жавобгардир. Бу нарса биз учун енгил-елпи парламент ўйинларини принцип жиҳатидан истисно этади. Боз устига, худди шу нарса КПСС мамлакат бошидан кечираётган долзарб муаммоларни ҳал этишда қатнашишдан четланмаслигини, сиёсий раҳбарлик учун берилган мандатидан самарали фойдаланишга имкон берадиган жиддий сиёсат юргизишини талаб қилади.

Мен партиямизнинг жамиятдаги роли ва ўрни хусусида етилган ўзгаришларга қаршилик кўрсатаётганларга ва партияни ислоҳ қилишни амалга оширишга хоҳишимиз ва унга қатъий қарор берганлигимиздан фойдаланаётган кишиларга, партияни ўз йўлига буриб юборишни хоҳлаётган, сиёсий позицияларимизнинг пасайишига умидвор бўлаётганларга мутлақо «йўқ» дейиш керак, деб ўйлайман.

Биз КПССни янгилашнинг асосий йўлини унинг етакчилик роли йўқотилмаслигидагина эмас балки, аксинча, расман эълон қилинган ролдан жамият турмушининг барча соҳаларига самарали таъсир ўтказадиган сиёсий реалликка айланишида кўрамиз.

Давом этаётган барча муҳокамалар чоғида баъзи ўртоқларда шундай савол туғилади: бошланган ўзгаришлар ленинчи партиямизнинг дастлабки вақтдаги қиёфаси бузилишига олиб келмасмикин?

Ҳозир ушбу мавзуда кўп гаплар бўлмоқда. КПСС гўё, асос-эътибори билан эскириб қолди ва уни ўзгача фазилатга эга бўлган партия билан алмаштириш зарур, деган гаплар эшитилмоқда.

Шу муносабат билан КПССнинг номини ўзгартириб, уни социал-демократик, социалистик ёки бошқа партия номи билан аташ ғояси ўртага ташланмоқда. Ушбу ғоянинг моҳияти — КПСС номидан унинг пировард ғояси ва узоқ даврга мўлжалланган вазифалари келиб чиқадиган «коммунистик» деган тушунчани олиб ташлашдан иборат. Бундай таклифни қабул қилиб бўлмайди, деб ҳисоблайман. Ушбу таклифнинг амалга оширилиши КПССнинг ғоявий негизига жиддий зарба урадди. КПССни олий мақсадлар партияси сифатида қўллаб-қувватлаётган кўпгина коммунистлар ва партиясизларни нохуш кайфиятга солиб қўяди.

Мабодо бу таклиф тўсатдан қабул қилинадиган бўлса, ушбу қадамнинг халқаро миқёсдаги оқибатларини ҳам кўра билиш керак. Бу нарса оғир шароитда коммунистик ғояларни ҳимоя қилаётган партияларнинг фаолиятига салбий таъсир этган бўлур эди.

Хуллас, КПССнинг ролини янгича тасаввур этиш унинг Уставини тубдан қайта қуриш зарурлигини ҳам тақозо этади. Фақат Уставнигина эмас, айни вақтда бир қанча давлат ҳужжатларини, жумладан СССР Конституциясини ҳам тубдан қайта қуриш зарурати туғилади.

Шу муносабат билан Марказий Комитет СССР халқ депутатлари съездида Асосий Қонундаги партияга тааллуқли моддаларни ўзгартириш тўғрисида қонун лойиҳасини таклиф этиш ташаббуси билан чиқиши мақсадга мувофиқ кўринади. Сизда тегишли таклифлар бор. КПССнинг раҳбарлик роли тўғрисидаги, сиёсий системанинг ўзаги бўлмиш партия ҳақидаги қоидани олиб ташлаш ана шу таклифларнинг мазмунини ташкил этади. Асосий Қонунда КПСС ва бошқа сиёсий ҳамда жамоат ташкилотлари учун тенг имкониятлар берилишини — табиийки, уларнинг ижтимоий-сиёсий ҳаётда қонуний, демократик шаклларда қатнашишини, ўз программавий мақсадларини рўёбга чиқариш учун курашишларини ёзиб қўйиш керак. Бундай ўзгаришлар ҳам Марказий Комитетнинг Ҳаракат дастури лойиҳасида, ҳам Устав лойиҳасида ёзиб қўйилган партиянинг ролини янгича тушуниш ўзанида бўлади, деб ўйлайман.

Биз партиянинг янги Уставини таклиф қилар эканмиз, ички партия турмушидаги чуқур ўзгаришларни ҳам қонунлаштириб қўймоқчимиз. Бу ўзгаришлар КПССнинг қиёфасини янгилайди, унга чинакам халқчил тус беради. Ички партиявий муносабатлар бунда янги сифат касб этиши керак: демократия ва ўртоқлик, фикрларнинг хилма-хиллиги ва ошкоралик, озчиликнинг манфаатларини ҳурмат қилишни зарур партиявий интизом билан қўшиб олиб бориш мана шундай янги сифатлар бўлиб қолади. Айни вақтда партия умумий қонун асосида яшайдиган, мустаҳкам ва ягона ташкилот бўлиб қолиши ва унга кирувчи ҳар бир киши бу қонунга ихтиёрий равишда рози бўлиши кераклиги ўз-ўзидан равшан.

Устав лойиҳаси мантиқининг ўзида, унинг тузилиши ва ҳажмида демократиялашнинг мана шу йўли ифодалаб берилган. Янги Устав партия турмушининг асосий нормаларинигина баён этиб, коммунистларнинг мустақил ижоди учун кенг имконият очиб берадиган, партия ташкилотларининг ҳақиқий мустақиллиги кафолатини таъминлайдиган қисқагина бўлиши керак, деган кўпдан-кўп истаклар инобатга олинди. Янги Устав лойиҳаси амалдаги Устав ҳажмидан тахминан учдан бир баравар кичик бўлиб, ўнта бўлим ўрнига олтита бўлимдан ва 72 та параграф ўрнига 39 та параграфдан иборатдир. Гарчи кеча ўртоқлар билан суҳбатда бу ерда ҳам резервлар ҳали борлигини ҳис этдим.

Устав нормаларини ўзгартиришнинг асосий мазмуни шундан иборатки, коммунистнинг партия сиёсатини ишлаб чиқиш ва амалга оширишда, раҳбар партия ташкилотларини шакллантиришда, улар фаолиятини назорат қилишда иштирок этиши учун уни ниҳоятда кенг имкониятлар билан таъминлаб, партия турмуши марказига қўйиш керак.

Бу энг аввало КПССга аъзо бўлиш масалаларида ўз аксини топди. Бу ерда янги вазият вужудга келтирилмоқда. Биринчидан, КПСС аъзолигига қабул қилишдан тортиб, мазкур масалани узил-кесил ҳал этишга оид барча ҳуқуқлар одамларни бошқа ҳар қандай ташкилотлардан ҳам яхшироқ биладиган — бошланғич партия ташкилотларига берилади. Иккинчидан, номзодлик стажини бекор қилиш ва КПССга киришда тавсияномаларни албатта тақдим этиш кўзда тутилади. Учинчидан, партиядан ихтиёрий равишда чиқиш тўғрисидаги низом жорий этилади, бу эса партия ташкилотларининг КПСС сафларини мустаҳкамлаш, хулқ-атвори билан партияни бадном қилувчи, унинг Уставига зид бўлган кишилардан партия сафларини тозалаш ишларидан четлаштиришни билдирмайди, албатта.

Коммунистнинг вазифаларини номма-ном санаб ўтишдан воз кечиш таклиф қилинмоқда. Партия аъзосининг ҳуқуқлари, унинг партиявий ва гражданлик фаоллиги кафолати янада аниқроқ шакллантирилади.

Партияда сайланиш механизмини демократиялаш хусусидаги таклифлар ҳам коммунистларнинг ролини ошириш ғояси билан йўғрилган. Бу таклифларда бутун партия оммасининг мазкур жараёнда иштирок этиши кўзда тутилади. Муқобиллик, номзодларни қуйидан кўрсатиш принциплари, конференциялар ва съездларга делегатларни сайлашда барча коммунистларнинг бевосита иштироки, партия комитетларининг биринчи секретарларини пленумларда эмас, балки конференция ва съездларда сайлаш мустаҳкамлаб қўйилади.

Партия ташкилотларининг конференция ёки съездга делегатларни сайлаш билан бир вақтда юқори партия ташкилотлари таркибига номзодларга доир таклифлар

(Давоми иккинчи бетда).

МУДОМ БОР БЎЛСИН, НАВРЎЗ!

Азиз ўртоқлар!

Ўлкамизда тароватли баҳор шабадаси эсмоқда. Бу — шодиёна янгиланиш, яшариш, оламнинг гўзаллик буржига кириш онлари. Жумҳуриятимизнинг шаҳар ва қишлоқларида нашъу-наволи байрамимиз — Наврўз тараддуди. Наврўз деҳқончилик, бунёдкорлик байрами! Қадим-қадимдан айнан шу куни ерга уруғ сепилган, янги-янги орзулар, яхши ниятлар билан янги йилга қадам қўйилган.

Наврўз азал-азалдан узоқ-яқиндаги элатларни бирлаштирган, халқларни бир-бирига яқинлаштирган. Наврўз қувончларини миллати, дини, мазҳаби, ирқидан қатъи назар, ҳар бир халқ, элат биргаликда баҳам кўрган, тантана қилган. Наврўз — дўстлик айёми!

Ўзбек халқининг қадим-қадимдан келаётган ажойиб бир одати бор. Улуғ айём кунлари ҳамма бир-бирини муборакбод этади, ёру дўстлар, оға-ини, қариндошлар гина-кудуратини унутиб ўзаро дийдор кўришадилар. Илгарилари бундай табаррук кунларда урушлар ҳам тўхтатилган. Меҳр-оқибат ришталари мустаҳкамланган, дилларни эзгулик, чароғонлик эгаллаб, одамлар бир-бирлари билан апоқ-чапоқ бўлиб кетишган. Наврўз халқимиз учун ардоқли қутлуғ анъанадир.

(Давоми иккинчи бетда).

МАРКАЗИЙ САЙЛОВ КОМИССИЯСИДА

Ўзбекистон ССР халқ депутатлари сайловини ўтказувчи марказий сайлов комиссиясининг навбатдаги мажлиси бўлиб ўтди. Мажлисни комиссия раиси Т. Ҳ. Собитов бошқарди.

Марказий сайлов комиссияси Ўзбекистон ССР халк депутатлари сайлови юзасидан 4 март куни бўлиб ўтган такрорий овоз бериш якунларини кўриб чиқди. Такрорий овоз бериш 94 та сайлов округида сайлов тўғрисидаги қонуннинг 48 ва 52-моддаларига тўла мувофиқ равишда ўтказилди.

Марказий сайлов комиссияси Ўзбекистон ССРнинг 92 нафар халқ депутатини рўйхатга олди. Улар орасида 4 нафар аёл, 11 нафар ишчи, 1 нафар колхозчи бор.

Янги сайланган депутатлар орасида КПСС аъзолари ва аъзолигига кандидатлар — 83 киши, партиясизлар — 9 киши.

Депутатлар орасида республикада яшаб турган етти миллатнинг вакиллари бор.

Иккита округда гўё қонун бузилганлиги текширилиши муносабати билан такрорий овоз бериш натижалари қўшимча равишда маълум қилинади.

Марказий сайлов комиссияси 168-Фурқат сайлов округида сайлов тўғрисидаги қонунни бузиш фактларини кўриб чиқди. Округ сайлов комиссияси сайловолди ташвиқоти давомида, сайловчиларнинг рўйхатларини тузиш вақтида, овоз беришни уюштиришда қонуннинг бажарилишини таъмин этмаганлиги таъкидлаб ўтилди. Марказий сайлов комиссияси бу округдаги сайловни ҳақиқий эмас, деб топди. Халқ депутатлари Бухоро область Советига такрорий сайлов ўтказиш учун округ сайлов комиссиясининг янги ҳайъатини тузиш топширилди.

Марказий сайлов комиссияси мажлислар ўртасидаги даврда гражданлардан тушган хат ва аризаларни ҳамда бошқа масалаларни кўриб чиқди.

Комиссия ишида Ўзбекистон ССР Олий Совети Президумининг секретари Л. Ш. Бекқулбекова қатнашди.

ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ СЕССИЯСИ

САМАРҚАНД, 12 март. (ЎзТАГ). Бугун янги чақириқ халқ депутатлари Самарқанд область Советининг биринчи сессияси бўлди. Унда ташкилий масалалар кўриб чиқилди.

Самарқанд область партия комитетининг биринчи секретари П. М. Абдураҳмонов халқ депутатлари область Советининг раиси этиб сайланди.

Т. Р. Қиличов Самарқанд область ижроия комитетининг раиси этиб тасдиқланди.

Сессия ишида Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари Т. Я. Шарипов қатнашди.

КПСС Марказий Комитети Пленумида

М. С. ГОРБАЧЕВ доклади

(Давоми. Боши биринчи бетда).

киритиш ҳуқуқи кўзда тутилган. Партия комитетларининг барча аъзолари ҳисоб бериб туриши, сайлаб қўйиладиган органдан ишончни оқламаган коммунистларни чақириб олиш, мазкур органни унинг ваколати тугагунига қадар тарқатиб юбориш, шунингдек партиядаги барча сайлаб қўйиладиган кишиларнинг ўз лавозимларида бўлиш вақтини икки ваколат муддати билан чеклаш мумкинлиги жорий этилади.

Партия турмушини демократиялаш нуқтаи назаридан Уставнинг партия ташкилий тузилишини тартибга соладиган нормалари ҳам янгиланмоқда. Партияни фақат территориал белгига қараб қуриш ҳақида таклифлар айтилди. Аммо бундай ёндашув партиянинг меҳнат коллективларидан ажралиб қолишига, унинг омма билан алоқасининг заифлашишига олиб борган бўлур эди. Шу сабабли партия тузилишининг ҳам территориал, ҳам ишлаб чиқариш белгиларини сақлаб қолиш кераклигини айтиш билан бирга биз барча поғоналардаги партия ташкилотларининг мустақиллигини оширишни асосий масала деб биламиз. Ҳозир партиявий ишга раҳбарликни маҳаллийлаштириш, шу тариқа партия сафларининг демократик бирлиги билан бирга бошланғич, маҳаллий партия ташкилотларининг, иттифоқдош республикалар Компартияларининг ҳақиқий мустақиллигини таъминлаш ҳаётий муҳимдир. Биз КПСС Устави партия структураси мана шу бўғинларининг мақомига тааллуқли энг асосий қоидаларнигина белгилаб, ўз ҳаракат дастурини ва сиёсий иш шаклларини ишлаб чиқиб, амалга оширишни, кўпгина структура, кадр, нашриётчилик масалалари, молиявий масалаларни ҳал этишни уларнинг ихтиёрига бериши лозим, деб ҳисоблаймиз.

Уставда партиянинг асоси бўлган бошланғич партия ташкилотига алоҳида эътибор берилган. Биз Устав нормаларида партия қуйи бўғинларининг КПСС сиёсатини ишлаб чиқишга тобора кўпроқ таъсир ўтказишини мустаҳкамлашга, юқори органларнинг, аппаратнинг улар фаолиятидаги икир-чикир ишларига аралашувидан халос этишга интилдик. Янги Устав бошланғич партия ташкилотларининг фаолият дастури ва шаклларини, ўз структурасини, йиғилишлар, сиёсий тадбирлар ўтказиш даврийлиги ва тартибини масъулият билан мустақил ҳал этиш имкониятига кафолат беради.

Устав лойиҳасида район, шаҳар партия комитетларининг фаол ишлашига қулайлик берадиган шароит яратишга кучли урғу берилган, бунга сизлар эътибор бергансиз, деб ўйлайман. Аҳоли ўртасида бевосита сиёсий иш юритадиган бошланғич ташкилотларга энг яқин турган партия структурасининг мана шу таянч бўғинлари ролини ошириш эндиликда ижтимоий турмушни демократиялаш жараёнидаги асосий йўллардан бири бўлиб қолиши керак, деб ҳисоблаймиз.

Шу нуқтаи назардан биз гўё Марказий Комитет билан бошланғич партия ташкилотлари ўртасидаги ортиқча тўсиқ сифатида район, шаҳар партия комитетларини, шунингдек область, ўлка партия комитетларини тугатиб юбориш тўғрисидаги таклифларни мақбул эмас, деб ҳисоблаймиз. Бундай «ислоҳот»нинг оқибатларини тасаввур этиш қийин эмас.

КПСС Марказий Комитети 400 мингтадан кўпроқ бошланғич ташкилот билан бевосита алоқа қилиб тура олмайди. Коммунистлар эса районлар, шаҳарлар, областлар, ўлкалардаги ишларнинг аҳволига таъсир ўтказиш имкониятидан маҳрум бўладилар, турғунлик даврларидан кўра ҳам кўпроқ маҳаллий манфаатларга ўралашиб қоладилар. Ҳатто халқ депутатлари Советларига сайловдаги сиёсий курашни ҳам улар бирон-бир тарзда самарали ўтказа олмайдилар, аниқ партиявий структурага қарши бўлган кимсалар чамаси айни шуни умид қилаётган бўлсалар керак.

Шарқий Европа мамлакатларининг тажрибаси ҳам район ва шаҳар бўғинлари бузиб ташланганидан айни кейин партия заифлашганидан далолат бериб турибди.

Биз партиянинг мавжуд структурасини бузиб ташлаш тўғрисидаги талабларга қарши чиқиш билан бирга, асло уни қотиб қолган ҳолда сақлаш тарафдори эмасмиз. Уставнинг шу масалага оид қоидалари ижодий ёндашувлар учун имконият беради. Партиянинг структурасини мамлакатнинг маъмурий-территориал бўлинишига қатъий равишда боғлиқ қилиб қўйишдан воз кечиш назарда тутилмоқда, бундай боғлиқ қилиб қўйиш илгари, партия комитетлари ўз регионларидаги жамики ишларни бошқариш билан шуғулланган пайтларда мутлақо ўринли бўлганлиги маълум. Партиянинг барча бўғинларига район, шаҳар комитетлари ва шу каби ташкилотларни тузиш ёки тугатишгача бўлган структура масалаларини ўзлари ҳал этиш ҳуқуқи берилади.

Биринчи марта Уставда партия ташкилотлари секретарларининг кенгашларини, партия клубларини ва мунозара марказларини ҳамда анъанавий партия структураси доирасидан чиқадиган бошқа ташкилий тузилмаларни ҳосил қилиш имконияти кўзда тутилмоқда. Бу, шубҳасиз, партия фаолиятини демократиялаш йўлидаги муҳим қадамдир, аслида у кейинги йилларда ўзимиз орттирган тажрибани Уставда мустаҳкамлаб беради.

Устав лойиҳасида партия қурилишидаги миллий жиҳатлар сифат жиҳатдан янги поғонада эътиборга олинади ва ҳал этилади. Миллатлараро муносабатларнинг ўткир муаммолари партияга ҳам таъсир қилди. Иттифоқдош республикалар Компартияларининг ҳам ўз ўрталаридаги, ҳам марказ билан ўзаро муносабатлари масалалари юксак даражадаги долзарб масалалар бўлиб қолди. Янги ечимларни излаш пайтида баъзан энг катта мақсадимиз — КПССнинг яхлитлиги унутиб қўйилаётганлиги ташвишга солади, жумладан, КПССни федератив принцип асосида — иттифоқдош республикалар Компартияларининг иттифоқи тарзида қуришга ўтиш, КПСС Уставида иттифоқдош республикаларнинг Компартиялари кўнгилли равишда марказ ихтиёрига берадиган ҳуқуқларнигина мустаҳкамлаб қўйиш таклиф қилинмоқда. Айни вақтда иттифоқдош республика Компартияларининг республика коммунистлари ўртасида референдум ўтказиш йўли билан КПССдан чиқиш ҳуқуқини кўзда тутиш таклиф этилмоқда.

Бундай янгиликнинг оқибатларини тасаввур қилиш қийин эмас. Бу — КПССни миллий белгига қараб бўлиб юборишни билдирар эди, бунда ягона партиявий сиёсат юритиб бўлмайди, КПССнинг жамиятдаги жипслаштирувчилик, мувофиқлаштирувчилик вазифаларини рўёбга чиқариб бўлмайди, совет федерациясини, ССР Иттифоқини мустаҳкамлаш соҳасида биргаликда ишлаб бўлмайди.

Устав лойиҳасига асос қилиб олинаётган нормалар КПССни яхлит тарзда сақлаб қолиш имконини беради. Шу билан бирга бу нормалар иттифоқдош республикалар Компартияларининг янги мақомини мустаҳкамлайди, бу мақом уларнинг КПСС дастури ва Устави доирасидаги ҳақиқий мустақиллигини таъминлайди. Бу мустақиллик иттифоқдош республикаларнинг Компартияларига ўз дастурий ва норматив ҳужжатларини ишлаб чиқиш ҳамда шу ҳужжатларга мувофиқ ташкилий, кадр, нашриётчилик масалалари ва молиявий масалаларни ҳал этиш, ўз республикаларини ривожлантиришнинг барча соҳаларида сиёсий йўл ўтказиш имконини беради. Устав лойиҳасида КПСС Марказий Комитети Президиуми ва комиссияларининг иттифоқдош республикалар Компартияларига тааллуқли принципиал қарорлари шу республикаларнинг мухтор вакиллари иштирокида кўриб чиқилиши кераклиги, қабул этилган қарорга рози бўлмаган тақдирда эса иттифоқдош республика Компартиясининг Марказий Комитети баҳсли масалаларни муҳокама қилиш учун КПСС Марказий Комитетининг Пленуми чақирилишини талаб қилишга ҳақли бўлиши ҳам кўзда тутилган.

Республика Компартияларига тааллуқли муаммоларни ҳал этишга Устав лойиҳасида асос солинган принциплар ва ёндашувлар муносабати билан Россияда республика партия ташкилотини тузиш тўғрисидаги жуда муҳим масала ҳам кўндаланг бўлмоқда. Россия системани вужудга келтирувчи қудратли омил сифатида Иттифоқ доирасида, Россия коммунистлари эса КПССнинг бирлиги ва яхлитлигини таъминлашда ўйнаётган алоҳида роль ҳақида гапиришга ҳожат йўқ.

Ҳозир Россиядаги кўпгина область партия ташкилотларида РСФСР Компартиясини тузиш тўғрисидаги масала жуда қатъий қилиб қўйилган. Масалан, Ленинград область партия комитетининг бизга берган маълумотига кўра, Ленинградда ўтказилган референдум давомида коммунистларнинг 80 фоизи РСФСР Компартияси тузилишини ёқлаб чиққан. Бу масалани республика коммунистларининг ўзлари ҳал қилишлари керак, деб ўйлаймиз.

Эсингизда бўлса, биз аввалги, кенгайтирилган Пленумда РСФСР партия ташкилотлари ўз йиғилишлари ва конференцияларида бу масалани муҳокама қиладилар, муҳокамани эса партия XXVIII съезди арафасида республика партия конференцияси якунлайди, деб келишиб олган эдик.

Ўртоқлар, бу конференцияни 19 июнь куни Москва шаҳрида ўтказиш сизларнинг муҳокамангизга тавсия этилади. Бу конференция РСФСР коммунистларининг умумий позициясини узил-кесил ишлаб чиқиб, уни партия съездига тақдим этиши керак. Шуни эътиборга олиб, конференцияга алоҳида делегатлар сайламаслик, балки РСФСР партия ташкилотларидан КПСС XXVIII съездига сайланган делегатларга тегишли ваколатларни бериш мантиқий бўлур эди. Улар қарор қабул этиб, шу қарорни съездда маъқуллатиб оладилар.

Биз бу масалани махсус равишда — Сиёсий бюрода бир неча бор ва Марказий Комитетнинг сўнгги Пленумида, XXVIII съездга Ҳаракат дастури лойиҳасини кўриб чиқиш доирасида муҳокама қилдик. Албатта, Россия партия конференциясига алоҳида делегатлар сайлаш, шу конференцияни ўтказиш, унда партия XXVIII съездида муҳокама қилиш учун мулоҳаза ва таклифларни ишлаб чиқиш йўлидан ҳам бориш мумкин. Аммо бунда Россия конференциясининг делегатлари тўпланиб, ўз таклифларини ишлаб чиққанидан кейин Россия партия ташкилотларидан сайланган съезд делегатлари келиб, Россия партия конференциясининг делегатлари маъқуллаган таклифларга қўшилиш ёки қўшилмасликлари номаълум бўлиб қоладиган вазият вужудга келмасмикан? Давомийлик ўрнига қандайдир чалкашлик келиб чиқиши ҳам мумкин. Шу сабабли биз тавсия этаётган таклиф мантиқийдир: Россия партия ташкилотларидан сайланган XXVIII съезд делегатлари съезддан икки ҳафтача аввал ўз конференциясига тўпланиб, бу масалаларни ўзлари муҳокама қиладилар, коллектив бўлиб таклифлар ишлаб чиқадилар ва съездда шу таклифларни ҳимоя қиладилар. Бизнинг назаримизда, Сиёсий бюронинг бу позицияси пухта ўйланган, бу позиция тўғри.

Бу конференцияни тайёрлашни КПСС Марказий Комитетининг Россия бюросига ва ўлка, область, округ, Москва шаҳар партия ташкилотларининг вакилларидан тузилган тайёргарлик комитетига топшириш мумкин бўлур эди. Бу айни лозим бўлган ишни таъминлайди, деб ўйлайман.

Назаримда, мана шундай ёндашувгина кейинги даврда бу соҳада вужудга келган ҳамма ташаббусларни ягона бир оқимга бирлаштириш ва бу катта муаммони амалий ҳал этишга тез киришиш имконини беради.

Устав лойиҳасида партиянинг олий органлари тўғрисидаги бўлимга киритилган қоидалар батафсил таърифлаб берилган.

Бу тушунарлидир. Маҳаллий партия ташкилотлари, иттифоқдош республикалар Компартиялари раҳбар органларидан фарқли тарзда партия олий органлари фаолиятини ташкил этишнинг норматив асосини КПСС Уставидан ташқари бошқа ҳар қандай ҳужжатлар билан белгилаб бўлмайдику, ахир.

Бу бўлимдаги янгилик, аввало партия Марказий Комитетининг кенгроқ кўламдаги ижроия органи бўлган КПСС Марказий Комитети Президиумининг таъсис этилишидир, мазкур Президиум таркибига ишчилар, деҳқонлар, зиёлилар, ҳарбий хизматчилар, партия ветеранларининг вакиллари сайланиши лозим, шунингдек иттифоқдош республикалар Компартияларининг раҳбарлари лавозимига кўра кириши керак. Президиум аъзолари сонини съезд белгилайди.

Партиянинг турли йўналишлар бўйича фаолияти масалаларини ишлаб чиқиши лозим бўлган, Марказий Комитет секретарлари бошчилик қиладиган КПСС Марказий Комитетининг доимий комиссияларини тузиш таклиф этилмоқда. Ҳозир мавжуд бўлган комиссиялардан фарқли равишда тузилажак комиссиялар ўз ваколатига кирадиган масалаларни ҳал этиш ҳуқуқига эга бўладилар.

Партияда КПСС раиси ва унинг ўринбосарлари лавозимларини жорий этиш таклиф этилмоқда. Булар партия съездида сайланади. Улар КПСС Марказий Комитети органлари ишига кундалик умумий раҳбарликни амалга оширадилар, бу ишнинг келишиб олиниши ва самарадорлигини таъминлайдилар.

Бу ғоя КПСС Марказий Комитетининг Ҳаракат дастурида баён этилган, партия ташкилотларида муҳокама қилинмоқда. Коммунистларда бир қанча саволлар пайдо бўлди. Мен ана шу саволлардан бири ҳақида икки оғиз гапириб ўтмоқчиман, бу савол қуйидагичадир: бу партия органлари ишидаги коллегиалликка бирор бир тарзда путур етказмасмикан? Ўртоқлар, биз тўғри ғояни ифодаладик чоғи. Нега энди тўғри? Агар реалист бўлсак ва ҳаққоний таҳлил этсак — биз фақат шундай йўл тутишимиз мумкин, — кўпгина коммунистларнинг фикрича, партиядаги асосий раҳбар шахсларни коммунистлар бевосита сайлашлари керак. Шунинг учун ҳам қуйидаги таклиф пайдо бўлди: ана шу шахсларни партия комитетларининг пленумларида эмас, балки коммунистларнинг ўзи томонидан партия йиғилишларида, конференцияларда ва съездларда сайлаш керак. Модомики, конференциялар ва съездларнинг делегатлари партия округларидан, яъни бевосита бошланғич ташкилотлар томонидан сайланар экан, худди ана шу бошланғич ташкилотларнинг вакиллари биринчи шахсларни сайлаш хусусида худди ўша бошланғич ташкилотларнинг хоҳиш-иродасини ифода этадилар.

Келинг, буни муҳокама қилайлик. Назаримда, бу ғоя замирида коллегиалликнинг олий даражаси мужассам бўлган: бошланғич ташкилотдан тортиб, то олий даражадаги ташкилотгача партиядаги асосий шахслар коммунистларнинг назорати остида бўлади.

Шуни ҳам таъкидлаш керакки, КПСС Марказий Комитетининг доимий органи сифатида Марказий Комитетнинг ўзгартирилган секретариатини тузиш тарафдорлари ҳам бор. Бу ерда, Пленумда шу масалани ҳам муҳокама қилиш лозим, деб ўйлайман.

СССР Қуролли Кучларида коммунистларнинг катта отряди хизмат қилмоқда. Бу ерда партиявий ишнинг ўзига хос хусусиятлари ҳам борки, буларни КПСС Уставини ишлаб чиқишда эътиборга олиш лозим бўлади.

Инқилобий қайта қуриш принциплари негизида сифат жиҳатдан янги қуролли кучларни бунёд этишда армиядаги партия ташкилотлари ва сиёсий органларнинг мавқеини кўтариш учун бутун партиявий-сиёсий ишни янгилаш, ҳарбий коллективлар ҳаёти ва фаолиятини демократиялаш лозим. КПСС Уставининг армиядаги партия ташкилотларига дахлдор нормалари ҳам худди ана шуларга хизмат қилиши керак.

Армия структураларини шу таҳлитда қайта қуриш жўнгина қайта қуриш бўлмайди, албатта, ўртоқлар, лекин ана шундай қайта қуриш етилиб турибди ва унга киришиш керак. Биз бу ерда, Марказий Комитет Пленумида ана шу жуда муҳим масала хусусида фикр алмашув бўлишига умид боғлаб турибмиз.

Партия съезди сайлайдиган ва съездга ҳисоб бериб турадиган КПССнинг марказий Назорат-ревизия комиссиясининг тузилиши партияни демократиялашга, уни сиёсий ва маънавий жиҳатдан янгилашга хизмат қилади.

Ҳаёт шундан далолат бериб турибдики, партия назорати ва ревизия ишининг ҳозир мавжуд бўлган системаси ўз юмушини бажариб бўлди. Буни кўп жиҳатдан шу билан изоҳлаш мумкинки, ҳаётда ва Уставда назорат ва ревизия органларига иккинчи даражали роль ажратилган. Ушбу органлар зарур мустақилликка эга эмаслар. Жойлардаги кўпгина партия комиссиялари асосан партия комитетлари секретарларининг топшириқларини бажариш билан банддирлар, ревизия иши эса, одатда, партия аппаратининг молия-хўжалик бўлинмалари раҳбарлигида амалга оширилмоқда.

Ҳаётнинг ўзи шуни тақозо этмоқдаки, партия тузилишида марказда ягона, мустақил, сайлаб қўйиладиган назорат органи ва жойларда шунга яраша тегишли органларни ташкил этиш зарур. Бу XIX партия конференциясининг қарорларида назарда тутилган эди, эндиликда эса бу КПСС Устави лойиҳасида ўз ифодасини топмоқда.

Бундай тадбир партияда «икки марказ»ни вужудга келтиради, деб ҳадиксираб турганлар ҳам бор. Марказий Комитет Сиёсий бюроси бу масалани бир неча бор муҳокама қилди ва бундай ҳадиксирашни асоссиз деб ҳисоблайди, чунки янги назорат органи зиммасига раҳбарлик вазифалари юкланмайди.

Унинг бутун фаолияти программавий ҳужжатлар ва КПСС Устави, съездлар ва конференциялар қарорлари қандай бажарилаётганини, партия бюджети қандай ижро этилаётганини, партия интизоми ва ахлоқ-одобига нечоғлик риоя этилаётганини назорат қилишга, коммунистларнинг шикоят, аризаларини кўриб чиқишга қаратилади. Марказий Назорат-ревизия комиссияси демократик қиёфага эга бўлади, у ўзининг ҳисоб бериб турадиган ижроия органи — президиум ва унинг ҳамраисларини сайлайди.

Биз, ҳойнаҳой, мен қуйида баён этмоқчи бўлган масъулиятни ўз зиммамизга олишимиз мумкин бўлур эди — келинглар, маслаҳатлашиб кўрайлик: партия XXVIII съездига тайёргарлик даврида, яъни КПСС Уставига тегишли ўзгартишлар киритилишидан илгари район, шаҳар, округ, область, ўлка партия ташкилотлари ва иттифоқдош республикалар Компартияларининг конференциялари ва съездларида ана шу партия комитетларининг назорат-ревизия комиссияларини тузишга ижозат берсак қандай бўларкин. Ҳозир тажриба тариқасида ана шундай иш ўтказилмоқда. Орттирилган тажрибага таяниб, КПСС Уставига киритиладиган таклифлар тақдим этилмоқда.

КПССнинг янги Устави лойиҳасида акс этган мазкур комиссияларнинг вазифаларига, шунингдек Пленумимиз муҳокамасига тақдим этилган КПССнинг марказий Назорат-ревизия комиссияси тўғрисидаги низом лойиҳасига таяниб, конференциялар ва съездларда комиссиялар тўғрисидаги низомни тасдиқлаш мумкин бўлур эди. Агар эътирозлар бўлмаса, бу ёндашувни Марказий Комитет Пленуми қарорида акс эттириш мумкин бўлур эди.

КПССдаги демократик қайта қуриш асосида Устав лойиҳасида партия бюджетини ташкил этиш ва сарфлаш практикасида жиддий ўзгаришларни рўёбга чиқариш назарда тутилмоқда. Бошланғич партия ташкилотлари ҳозир ҳамма жойда ўзлари йиғаётган партия аъзолик бадалларининг 50 фоизгача бўлган қисмини ўз ихтиёрларида қолдиришни талаб қилишаётган эди. Эндиликда бу талаб рўёбга чиқариляпти.

Партия ташкилотлари фаолиятида бир қанча янги вазифалар ҳамда сиёсий кучғайратлар сарфланиши лозим бўлаётган соҳалар пайдо бўлаётган ҳозирги шароитда бу чора ўз вақтидаги ва тўғри чора бўлади деб ўйлайман. Бюджетни ташкил этиш ва партия маблағларини сарфлаш билан боғлиқ бўлган барча масалаларнинг очиқ-ойдинлиги тўғрисидаги қоида партия Уставига киритилмоқда. Бундан буён партия бюджети КПСС Марказий Комитетининг Пленумларида кўриб чиқилади ва тасдиқланади ҳамда шундан кейин бюджет матбуотда эълон қилинади.

Устав лойиҳасида аъзолик бадаллари тўлашнинг янги жадвали таклиф этилмоқда. Ушбу жадвал коммунистларнинг кўпгина таклифлари ва истаклари инобатга олиниб тузилган. Тўғри, партия аъзоларининг айрим тоифаларини бадал тўлашдан озод қилиш тўғрисида ҳам таклиф тушган эди. Бундай чора партиямиз анъаналарига монанд эмасдек кўринади. Ушбу таклифни коммунистлар қабул қилишмаган бўлур эди, деб ўйлайман. Шунинг учун ҳам лойиҳада айрим тоифалардаги партия аъзолари учун рамзий аъзолик бадалини белгилаш назарда тутилган, бу, ҳойнаҳой, мазкур ҳолда зарур бўлган энг мақбул йўлдир.

Устав лойиҳасининг айрим янги қоидалари таърифини якунлар эканман, шуни таъкидламоқчиманки, ушбу янгиликларни партия ҳозирги тараққиётининг, уни тубдан янгилашнинг объектив эҳтиёжлари тақозо этмоқда. Устав лойиҳасида ана шу айрим янги моддаларни ифодалар эканмиз, биз коммунистлар муҳокамасига шундай ҳужжатни тақдим этишдан умидвормизки, токи бу ҳужжат ички партиявий муносабатларни қайта қуришга йўналтирсин, мазкур қайта қуриш партияни кенг кўламда демократиялашни жамиятимизнинг авангард кучи сифатида партиянинг уюшқоқлиги ва унинг ишга шайлигининг ўсиши билан пайванд этсин.

Ўртоқлар! Съездга тайёргарликнинг айрим масалалари хусусида ҳам тўхтаб ўтишга ижозат берсангиз. Съездни 1990 йил 2 июль куни Кремлнинг Съездлар саройида чақириш таклиф этилади.

Съезднинг кун тартиби КПСС Марказий Комитетининг сентябрь Пленумида тасдиқланган эди. Кун тартибини КПССнинг «Инсонпарвар, демократик социализм сари» Ҳаракат дастури тўғрисидаги масала билан тўлдириш таклиф этилади. Марказий Комитет докладида КПСС Ҳаракат дастури ва Устави лойиҳалари билан алоқадор барча масалаларни баён этиш тўғрисида ҳозирнинг ўзидаёқ келишиб олиш мумкин бўлур эди. Таклиф этилаётган кун тартиби съездда ташаббускорлик йўли билан ёки бошқа тартибда резолюцияларнинг турли лойиҳалари ҳам тақдим этилиши мумкинлигини истисно этмайди, албатта. Биз съезд ижодий муҳитда ўтишига ёрдам беришимиз керак.

Биз съездда вакиллик нормасини ва делегатлар сайлаш тартибини белгилаб олишимиз керак. КПССнинг XXVII съездига 3670 нафар партия аъзосидан бир делегат сайланган эди. Ўтган давр мобайнида партия ўсди. 1990 йилнинг 1 январида партия аъзоларининг сони 18,8 миллион кишини ташкил этди. Шуни ҳисобга олиб, XXVIII съездга 4 минг нафар партия аъзосидан бир делегат сайлаш таклиф этилади. Ҳисоб-китобларга қараганда, бу съездда қарийб 4700 делегат бўлишига имкон беради.

Делегатлар сайлаш тартиби хусусида биз шунга асосланишимиз керакки, партия ташкилотларига демократик нормаларга амал қилиб, ўз масалаларини ўзлари ҳал этишлари учун катта эрк берилиши лозим.

Кўпгина партия ташкилотларидан, айниқса шаҳарлардаги партия ташкилотларидан съездга делегатларни партия округлари бўйича сайлаш тўғрисида таклифлар тушди.

Делегатлар сайлашнинг илгариги тартиби тарафдорлари ҳам бор, бу, аввало, жуда катта территорияларда ишлаётган партия ташкилотларига дахлдордир. Партия комитетлари, шаҳар ва район партия комитетлари секретарларининг катта гуруҳи билан учрашув чоғида бу масалалар кўтарилган эди. Улар ишининг конкрет шарт-шароитлари, ҳар қалай, бу ишдаги ёндашувларга ўз таъсирини ўтказади, албатта.

Марказий Комитет Сиёсий бюроси КПСС XXVIII съездига делегатлар сайлашнинг қайси тартиби мақбулроқ бўлишини партия ташкилотларининг ўзлари белгилаши ҳуқуқини уларга бериш мумкин, деб ҳисоблайди.

Тўғри, бу хусусда танқидий фикр-мулоҳазалар ҳам айтила бошлади. Лекин бу ҳозирги ижтимоий-сиёсий жараёнга хос бўлган хусусиятдир: дарҳақиқат барча таклифларга у ёки бу тарзда шубҳа билан қаралмоқда. Кечагина партия ташкилотларига делегатларни қай йўсинда сайлаш ҳуқуқини беришни таклиф этаётган кишилар бугун бундай демоқдалар: маҳаллий партия органлари партия ташкилотларига буйруқ бермасликлари учун пленум кўрсатма бериши лозим. Хуллас, бухоролик Хўжа Насриддиннинг куни бот-бот бизнинг бошимизга тушиб турибди: афанди эшакка миниб кетаётганини кўрган ҳалойиқ жониворга жабр бўлибдику, деб Насриддинни койиган экан; афанди эшакни елкасига ортиб йўлга равона бўлганида эса: «қари эшак хўтикни кўтариб олибди-ку» деб, яна мазах қилишибди.

Биз партияда ҳақиқатан ҳам демократик сайлов бўлиши, жамиятимиз тараққиёти ва партияни ислоҳ қилиш масалаларини ҳал этиш масъулиятини ўз зиммасига оладиган партия ташкилотларининг вакиллари сайланишини ҳисобга олиб, барча ишларни расамади билан оқилона ҳал этишимиз керак.

Марказий Комитетнинг партия қурилиши ва кадрлар билан ишлаш сиёсати масалалари комиссиясининг шу хусусдаги таклифлари матбуотда эълон қилинган эди, коммунистлар бу таклифларни умуман қўллаб-қувватладилар. Марказий Комитет бугун шу таклифларни муҳокама қилиб, тегишли қарор қабул қилса тўғри бўлади, деб ўйлайман.

Партия съездига тайёргарлик чоғида бу иш кенг партия фаолларига суяниб, амалга оширилсин, деб талаб этаётган коммунистларнинг кўпдан-кўп истакларини инобатга олиш лозим бўлади. Марказий органларга кирмайдиган коммунистларни, аввало, бошланғич партия ташкилотларининг секретарларини, маҳаллий партия ташкилотларининг ходимларини, олимларни Марказий Комитет комиссияси орқали Марказий Комитет Ҳаракат дастури ва КПСС Устави лойиҳалари юзасидан мунозаралар материалларини умумлаштиришга ва тегишли таклифлар ишлаб чиқишга дарҳол жалб этиш зарур. Бу демократик йўл бўлади ва давр руҳига мос бўлади, деб ўйлайман.

Съездга делегатлар сайланиб бораверишига қараб, улар орасидан КПСС съездининг асосий ҳужжатлари ва қарорларини ишлаб чиқиш, съездни ўтказиш тартиби, унинг мажлислари иш тартибини ишлаб чиқиш юзасидан иш комиссиялари ва группалар тузиш мақсадга мувофиқ бўлади. Бундай ёндашув съездга тайёргарлик янада самарали ва демократик йўсинда бўлишини таъминлайди.

Энди партиядаги ҳисобот сайлов кампанияси ҳақида гапирмоқчиман. Марказий Комитетнинг аввалги Пленумида Сиёсий бюро, Пленум қатнашчилари съезд арафасида партиянинг барча бўғинларида батафсил ҳисоботлар ва сайлов бўлсин, буларда Марказий Комитетнинг Ҳаракат дастури ва КПСС Устави лойиҳалари хусусида кенг мунозара бўлсин, деган фикрни билдиришган эди. Лекин бу нуқтаи назар ҳамма ерда ҳам қўллаб-қувватланмади. Бир қанча партия комитетлари ҳисобот ва сайловни съезддан кейин ўтказишни талаб қилмоқдалар. Бу тўғри бўлмаса керак, деб ўйлаймиз. Бунинг боиси бор, албатта.

Маълумки, бир қанча партия ташкилотларидаги аҳвол беқарор бўлиб турибди. Баъзан митингларда ҳис-туйғуларнинг жўш уриб кетиши у ёки бу областда, районда партиявий раҳбариятни алмаштириш учун кифоя қилган эди. Нима бўлганида ҳам партия органлари ишидан одамларнинг қониқмаётгани шу воқеаларга сабаб бўлди. Ҳокимиятнинг республика ва маҳаллий органларига бир қанча жойларда бўлган сайлов ҳам шундан далолат бераётганини айтиб ўтиш керак бўлади.

Худди ана шундай вазиятда партиянинг барча раҳбар органлари — бошланғич ташкилотнинг партия бюросидан тортиб, КПСС Марказий Комитетигача — ҳисоботлар ва сайловдан ўтиши лозимлигидан ва коммунистларнинг ишонч ёрлиғини олиши кераклигидан бўйин товлаб бўладими, ахир! Вазият шундай қилиш зарурлигини тақозо этяпти деб ўйлайман.

Ҳисобот-сайлов йиғилишларида, конференцияларда ва съездларда партия ташкилоти фаолиятининг барча жиҳатлари батафсил таҳлил қилиниши, қайта қуриш учун қандай юмушлар бажаргани ҳақида ҳисоботдан ҳеч ким четда турмаслиги керак. Акс ҳолда съездга тайёргарлик коммунистларга дахлдор бўлмай қолади, партия сафларида бундан буён ҳам ишлашни истаётган ҳар бир киши зиммасига партия тақдири учун тушаётган масъулият ҳиссини коммунистлар охиригача англаб олишига имконият бўлмайди. Бунинг устига, бу ҳол партиянинг ўзида ҳам, умуман жамиятда ҳам съезд арафасида коммунистлар олдидаги ҳисоботга чап беришни истаётган «аппаратнинг ҳийласи» деб қабул қилиниши мумкин.

Бу масаланинг бир жиҳатидир. Иккинчи жиҳати шундаки, барча даражадаги партия органлари ҳозир, айниқса янги кучларга, ишнинг сиёсий усулларини эгаллаб олган, калтабинлик ва ташкилий уқувсизликдан ҳоли бўлган, социализм ишига садоқатли, қайта қуриш авлодига мансуб раҳбар кадрларга муҳтождир. Партияга сиёсий жангчилар, ғайрат-шижоатли дадил одамлар ҳар қачонгидан кўра зарурдир, бу кишилар партия органи бюрократик, амалдорлик аппаратидир, деб ижтимоий онгда таркиб топган тасаввурни ўзгартиришга қодир бўлишлари керак.

Ҳисоботлар ва сайлов чоғида партия тўғрисида, социализм тўғрисида ҳалол, очиқ-ойдин гап бораётган муҳитдагина амалий ҳаракатлар режаси таркиб топиши, съездга эса қайта қуриш учун ҳақиқий курашчилар делегат қилиб сайланиши мумкин. Ҳисобот-сайлов кампаниясининг сиёсий бисотига суянибгина, съездда узуқ-юлуқ гаплар ва пинҳоний сиёсий найранглардан ҳоли бўлган ҳақиқатан ҳам ижодий, ҳақиқий ишонч вазиятини вужудга келтириш мумкин.

Ниҳоят, съездга қадар сайлаб қўйиладиган шундай органларга эга бўлишимиз керакки, бу органлар қабул қилинган қарорлар учун, жумладан съездда қабул қилинган қарорлар учун ҳам, бу қарорларни амалда рўёбга чиқариш учун ҳам бутун масъулиятни ўз зиммаларига олсинлар. Шундай қилингандагина партиявий сўз билан иш бир-биридан ажраб қолмайди.

Ҳисоботлар ва сайловни съезддан кейинги даврда ўтказишга тарафдор бўлган кишилар, КПСС Уставига тегишли ўзгартишлар киритилмаса, раҳбар органларни демократик йўсинда, муқобил негизда сайлаб бўлмайди, демоқдалар. Аммо партия ташкилотларига раҳбар органларни қуйидан бўладиган таклифларни ҳисобга олиб, сайлаб қўйишдек тартиб ўрнатишга ҳеч нима халал бермаяпти, шундай қилиб бюллетенга мандатлардагига нисбатан кўпроқ номзодларни киритиш керак. Йиғилиш, конференция, съезд партия ташкилотларининг олий органларидир ва улар ўз раҳбарлари комитет пленумида сайланадими ёки йиғилиш-конференция, съезднинг бевосита бутун состави томонидан сайланадими — буларни ўзлари белгилашга ҳақлидирлар. Пленумимиз шу хусусда қарор қабул қилиши ҳамда шундай қилиб, коммунистларнинг шубҳаларини бартараф этиши мумкин, деб ўйлайман. Партия комитетлари ҳисоботлар ва сайлов июнь ойида якунланишини ҳисобга олиб, бу кампания навбатини ўзлари белгилаб олишлари мумкин бўлур эди.

Съездга тайёргарликнинг ташкилий жиҳати билан боғлиқ асосий масалалар ана шулардир.

Ўртоқлар!

Марказий Комитетнинг мазкур Пленуми КПСС XXVIII съездига тайёргарликнинг биринчи босқичи якунланган маррани белгиламоқда, бу хусусда асосий қарорлар қабул этилди ҳамда программавий ва Устав ҳужжатлари партия ҳукмига ҳавола қилинмоқда. Янги босқичда съездолди лойиҳаларининг умумпартиявий, умумхалқ муҳокамасини авж олдириш, ҳар бир коммунистни туб партиявий масалаларни ҳал қилишга жалб қилиш керак бўлади.

Мазкур лойиҳаларда баён этилган ғоялар ва таклифларни коммунистлар қизиқиб, жонкуярлик билан кутиб олишларига ишончим комил, бу лойиҳалар ҳисобот-сайлов йиғилишларида, конференциялар ва съездларда жиддий фикр юритиш, ҳаётий ишлар тўғрисида, партиямизнинг келажаги ҳақида, мамлакатимизнинг истиқболи тўғрисида жиддий фикр юритиш учун яхши негиз бўлиб хизмат қилади.

МУДОМ БОР БЎЛСИН, НАВРЎЗ!

(Давоми. Боши биринчи бетда).

Бундай байрамлар бошқа халқларда ҳам бор. Инсоният борки, улуғ айём кунлари дастурхон тузаб, меҳмон кутади, дўсту биродарларини чорлайди. Меҳмон — отангдан улуғ, дейди халқимиз. Шу боис меҳмоннинг ёшига, даражасига, миллати ва динига эътибор берилмайди, барчага бирдай иззат-икром кўрсатилади. Қўлига сув қўйиб, оққўнгиллик рамзига айланган оппоқ сочиқ тутилади. Бинобарин, Наврўз меҳмондўстлик айёмидир!

Ота-боболаримизнинг эзгу одатларига амал қилиш, уларни келгуси авлодларга етказиш ҳар биримизнинг фарзандлик бурчимиздир. Ота-боболаримиз бизга миллат айирмаслик, барча халқлар башарият фарзанди эканлиги ҳақида таълим-тарбия бериб келганлар. Инсоният тарихига назар солсак, ҳеч қачон ҳеч бир миллат маҳдуд яшамаганини кўрамиз. Эллар-улуслар ҳамиша бир-бирларидан куч ва рағбат олиб, илм ва ҳунар ўрганиб келганлар.

Ақлу заковат соҳиблари ўз фаолиятларини ҳамиша инсониятнинг бахт-саодати, эл-улуснинг ўзаро ҳамкорлиги, халқларнинг тинч, осойишта ва фаровон турмуш кечиришлари учун бағишлаганлар. Наврўз — байналмилал айём!

Инсон ҳаётининг асл маъноси одамийлик фазилатларини кўрсатишга, ўзининг бутун куч-қудратини, истеъдодини, халқ манфаати йўлида эзгу ва хайрли ишларга сафарбар этишдадир. Мамлакатимизда ошкоралик ва демократия истиқболларига кенг йўл очиб берган партия ва ҳукуматимиз бугунги кунда барча имкониятларни ана шу мақсадларга қаратмоқда.

Ҳар бир хонадонимизнинг осойишталиги, турмушимизнинг тўкин бўлиши учун, асл одамийлик учун кураш ҳаммамизнинг ва ҳар биримизнинг асосий ва муқаддас матлабимиз бўлмоғи зарур. Зотан, Наврўз қалбларга ёруғ истиқбол уруғини сочиш айёмидир!

Наврўзи олам ташриф буюрганида кун ва тун салтанати тенглашади. Бунда теран рамзий маъно бор. Наврўз келтирган тенглик ва адолат ҳамма жойда осойишталик ва хуррамлик, тинчлик ва фаровонлик барқарорлигини тақозо қилади. Наврўз адолат ва тенглик айёмидир!

Муҳтарам ҳамюртлар, азиз элдошлар!

Мамлакатимиз масъулиятли дамларни бошидан кечирмоқда. Зиммамизда ижтимоий-иқтисодий ҳаётимизни замон талаблари даражасига кўтаришдек кечиктириб бўлмайдиган вазифалар турибди. Бу вазифалар ҳар биримиздан ғоят чуқур масъулият, ҳар қачонгидан ҳам аҳиллик ва ҳамкорликни талаб қилади.

Жумҳуриятимизнинг ишчилари, деҳқонлари, зиёлилари! Ота-оналар, опа-сингиллар, келажагимиз бўлган ёшлар, нури-дийдаларимиз, келинг, ҳаммамиз бир бўлиб, қўлни қўлга бериб, моҳиятан эзгу ва хайрли ишларга сафарбарлик айёми бўлган қадимий ва навқирон умумхалқ байрамимиз Наврўзни гина-кудурат ва адоватсиз, халқимизга хос бағри кенглик, меҳригиёлик билан ўтказайлик.

Яхшилик нур келтирар, Наврўз қуёши ҳар бир хонадонга, ҳар бир киши қалбига яхшилик, меҳр-оқибат, эзгулик нурларини сочаверсин!

НАВРЎЗ БАЙРАМИНИ ЎТКАЗУВЧИ РЕСПУБЛИКА ТАШКИЛИЙ ҲАЙЪАТИ.

Чортоқ районидаги «Октябрь» колхози деҳқонлари бу йил 890 гектар майдонга чигит, 400 гектарга эса озуқа экинлари экишади. Шу мақсадда барча техника воситалари барвақт созлаб қўйилди. Бунда 18-бригада механизатори Маматвали Абдураҳимов алоҳида ибрат кўрсатди. У ўз тракторини биринчилар қаторида қўлдан чиқарди.

СУРАТДА: мусобақа ғолиби Маматвали Абдураҳимов.

Т. ҲАМРОҚУЛОВ олган сурат.

БАҲОРГИ ҲАРАКАТ— ҲОСИЛГА БАРАКАТ

Колхозимизда бошқа хўжаликларда бўлгани каби пахта яккаҳокимлигига барҳам бериш юзасидан белгиланган тадбирларнинг изчил амалга оширилаётгани, ўтган йил йиғим-терим мавсумидан бошлаб теримчиларга устама ҳақ тўлашнинг жорий этилиши, шунингдек, аҳоли турмуш шароитини яхшилаш мақсадида уй-жой қуриш учун ер ва томорқа берилаётгани, қишлоқларни ободонлаштириш билан боғлиқ муаммолар ҳал қилинаётгани меҳнат аҳлининг руҳини кўтармоқда. Қайта қуришга бўлган умидларини мустаҳкамламоқда. Хусусан, уй-жой программасига мувофиқ мингга яқин оилага участка учун 177,5 гектар ҳосилдор ер ажратилди.

Бу тадбирлар туфайли, таъбир жоиз бўлса, меҳнаткашларнинг ўзлари ҳам қайта қуришнинг фаол иштирокчилари бўлиш зарурлигини ҳар қачонгидан кўра чуқурроқ англаб етмоқдалар. Меҳнатни ташкил этишнинг янги шаклларини қўлланиш, ички хўжалик ҳисоби имкониятларидан унумли фойдаланиш ўз самарасини бераётир. Ўтган йили ишлаб чиқаришнинг барча тармоқларида 170 та ижарачи ишлади. Улар шартнома асосида ҳаракат қилиб, пировардида катта меҳнат муваффақиятига эришдилар. Мен шу ўринда пахтакорлар Акбарали Янгибоев ва Валижон Зиёев, маккажўхорикор Тўра Алиев, озуқакорлар Алижон Нодиров, Умарали Мамажонов, Рустамжон Бахшиев, Хайриддин Собировнинг номларини алоҳида таъкидлаб ўтишни истардим. Уларнинг ғайрат-шижоати билан мўлкўл ҳосил олинди. Чорва моллари бош сони кўпайди. Ялпи даромад биринчи марта 7 миллион сўмдан ортди. Деҳқончиликдан 1 миллион 511 минг сўм, чорвачиликдан 13 минг сўм соф фойда олиндики, бу маблағнинг 600 минг сўмини бўлинмас фондга ажратиш мумкин бўлди. Хўжалик ўз эҳтиёжи учун зарур миқдорда техника, ўғит, ёнилғи, уруғлик харид қилди. Колхозчилар меҳнат ҳақига бурноғи йилдагидан 397 минг сўм зиёд пул тўланди. 40-мактабда қўшимча синф хоналари, 19-мактаб учун тир, Олчин, Чўлиюнус ва Дашт қишлоқларида чойхоналар қурилди. Фермада ошхона ишга туширилди. Ҳаммом таъмирланди. Ёшлик посёлкасида эса комплекс қурилиш ишлари давом эттирилмоқда.

Бироқ, очиқ айтиш керакки, бултур сарфланган ҳар 100 сўм маблағ ҳисобига 126 сўм 90 тийин даромад қўлга киритилганини қаноатланарли деб бўлмайди. Нима учун? Шунинг учунки, давлатга сабзавот, узум, гўшт, пилла, тухум ва жун сотишда 1988 йилга нисбатан кам фойда кўрилди. Сабаби, деҳқончилик ва чорвачилик маҳсулотларини етиштиришга сарфланадиган маблағ билан уларни харид қилиш ўртасидаги тафовутнинг мутаносиб эмаслигида. Демак, уларнинг нархини қайта кўриб, чиқиш, бу тадбирни тезроқ амалга ошириш керак.

Жорий йилдаги режаларимиз катта: 1685 гектар ернинг ҳар гектаридан 29,5 центнердан, жами 4.971 тонна пахта етиштиришга азму қарор қилганмиз. Маҳаллий ўғит— ҳосилдорликни оширишнинг гарови. Қисқа муддатда 450 гектар майдонга гўнг сепилди. Бу ишда, айниқса, Иброҳимжон Орипов, Аминжон Қодиров, Соҳибилла Усмонов, Умаржон Ғафуров каби механизаторлар барчага ўрнак бўлишаяпти. Уларнинг ҳар бири кунига дала бошига 100—150 тонна нури чиқармоқда.

Бизда тупроқ шароити оғир, яъни шўрхок. Майдонларга экишдан аввал яхоб берилмаса, мўлжалдаги ҳосилни етиштириш қийин. Бинобарин, бу тадбирга алоҳида эътибор бераяпмиз. Барча пайкаллар яхоб сувига тўйинтирилди. Бунда Ҳайдарали Собиров. Мухторжон Исоқов, Рустамжон Рожиев, Тожибой Мирзакаримов сингари ўз ишининг усталари мусобақада пешқадамлик қилишди.

Ариқ-зовурларни тартибга келтириш ҳам диққат марказида. Бу юмуш хусусан, Алижон Йўлдошев, Муҳаммаджон Аҳмедов, Усмонали Султонов, Сотволди Деҳқонов, Ўрмонжон Мадалиев бошлиқ бригадаларда намунали йўлга қўйилган.

Техника воситаларини созлаш бултургига қараганда бир ой олдин тугалланди. Ҳозир 29 та сеялка, 21 та ҳайдов, 41 та чопиқ, 62 та транспорт трактори, 500 та борона, 7 та чизель, 45 та темирмола, 12 та ОВХ тахт турибди. Эндиликда созловчи-чилангарлар пахта терадиган машина-механизмларни қўлдан чиқармоқдалар.

Айни кунларда меҳнат аҳли мевали ва манзарали ниҳоллар экиш, токзорлар ва ўрмонлар барпо этиш икки ойлигида фаол қатнашмоқда. Кўклам мобайнида 20 гектар янги боғ яратилиб, жами 152 гектарга етказилади. 5 гектар ерда токзор, 4 гектар майдонда тутзор ташкил этилади. Бундан ташқари, йўл четларига, жамоат бинолари олдига 4 минг тупдан зиёд мевали дарахт кўчати, 100 минг туп терак, шунча минг туп тут ниҳоли экилади. Бу юмушда Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Саидазим Тўхтасинов, Ортиқбой Эшонқулов раҳбарлик қилаётган бригадаларнинг боғбонлари жонбозлик кўрсатишаяпти.

Сабзавоткорларимиз н и н г ҳам шашти баланд. Улар ҳозирга қадар 3,5 гектар ерга карам экишди. 11 гектар майдонга картошка қадаш жадал бормоқда. Яқин кунларда 120 гектар пайкалга маккажўхори экиш бошланади. Бунинг учун жами майдон сифатли қилиб тайёрланаяпти.

Шунингдек, бу йил 200 гектар ерда дон, 54 гектарда полиз, 363 гектарда озуқа, жумладан 13 гектарда қизилча ўстирилади. Бу экинларни қулай муддатларда сифатли экиш ҳам диққат марказида.

Сўзи билан иши бир деҳқонларимиз баҳорнинг илиқиссиқ кунларидан унумли фойдаланиб, зиммаларидаги план ва мажбуриятларни шараф билан бажариш йўлида астойдил ҳаракат қилмоқдалар.

А. АБДУСАМАТОВ,
Боғдод районидаги «Пахтакор» колхози правлениесининг раиси, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг аъзоси.

Ўлкамиз яшил либосга буркансин!

СОҲИЛДАГИ БОҒ

Яқинда чойхонага кириб, отахонларнинг суҳбатига гувоҳ бўлдим.

— Кейинги пайтларда юз бераётган ўзгаришлардан беихтиёр хурсанд бўлиб кетасан, — деди мош-гурунч соқолли, кўзойнак таққан қария. — Олдинлари қаёққа қараманг, яккаш пахта майдонлари кўринарди. Икки-уч йилдирки, эски боғлар ўрнида янгилари барпо этилаяпти. Колхоз-совхозларда токзорлар, ёнғоқзорлару ўрикзорлар ташкил этишга астойдил киришилди.

— Э, биродар, нимасини айтасиз, — унинг гапини қувватлади бошқаси. — Тунов куни қариндошлардан ҳолаҳвол сўраш мақсадида Қатағонсарой қишлоғига йўлим тушди. Ҳаво очиқ, кўклам ҳиди уфуриб турган эмасми, ўғлимга: «Косонсой бўйлаб юра қолайлик», — дедим. Қарангки, Карл Маркс номли колхоз далаларини кесиб ўтган сой ёқасига ёнғоқ, ўрик, ток кўчатлари экишибди денг, ҳавасингиз келади. Машинани тўхтатиб, ўша ерда юрган деҳқон билан ҳангомалашдим. Унинг айтишича, булар ҳали ишнинг бошланиши эмиш. Йил бошида ўтказилган ҳисобот йиғилишида раис: «Сой бўйидаги боғ беш чақиримга чўзилади», — деб айтганмиш.

— Агар ўша гап рост бўлса, колхоз катталарининг оталарига раҳмат, — деди бу янгиликдан завқланган учинчиси. — Мевали дарахт ёлғиз чирой учунгина экилмайди, у ризқ-рўз ҳам. Эсларингизда бор, оғир йилларда ҳаммамизга мева-чева асқотган.

— Унинг данагигача дори, — суҳбатга қўшилди бошқа нуроний. — Машойихлар: «Ўрикнинг хоҳ хомини, хоҳ пишганини еган одам умр бўйи юрак хасталигига чалинмайди», — деганлар. Шу боис ота-боболаримиз чўнтакларини қишин-ёзин қоқига тўлғазиб юрганлар. Уни сувда қайнатиб ичишган. Ўша туршаклар қани? Бозордан сотиб олайин десангиз, нархи осмонда. Пенсия пулидан орттириб, уни олишга ким чидарди...

Чойхонада эшитганларим баҳона бўлдию, Косонсойга отландим. Тўрақўрғон районинг марказини тенг иккига бўлиб ўтган бу сой Оқтош посёлкасини четлаб, пастга — Сирдарё томонга ўрмалайди. Йўл-йўлакай Карл Маркс номли колхознинг кунчиқар тарафидаги пахтазорларга оби ҳаёт элтади. Илгарилари сой қирғоғидаги тош-шағалдан иборат майдонларга битса-битмаса пахта экиларди. Тўғри, колхоз деҳқонлари омилкор. Бултур мавжуд 952 гектар ернинг ҳар гектаридан 41 центнердан хирмон кўтарилди. Бу юқори кўрсаткич. Лекин ана шу ҳосил зўр меҳнат эвазига бунёд этилганини, ушовидан тушови қимматлигини эслатиш жоиз. Ҳар йили пайкалларга тонна-тонналаб гўнг ва тупроқ солинади. Бунинг учун қанчадан-қанча одам ва техника овора. Қайта қуриш шарофати туфайли ўша ернинг 106 гектари одамларга уй-жой қуриш ҳамда шахсий томорқа учун ажратилди. Ўтган йилдан эътиборан сой қирғоғида бунёд этилаётган боғларни кенгайтириш асосий мақсад қилиб қўйилди.

— Хўжалигимизда аввалари 4 гектар майдонга етар-етмас ток ва боғ бўлган, — дейди правление раиси Солижон Собиров. — Лекин шунга қарамасдан, бу тармоқ «ўгай» ҳисобланарди. Мана уч йилдирки, «боғ» сўзи колхоз ишлаб чиқаришидан муқим ўрин олди. Ўтган йили 6 гектар ерда токзор, 7 гектар ерда эса боғ яратилди. Ҳосилдорлик ҳам ошмоқда. 1989 йилда бурноғи йилга қараганда салкам 20 тонна кўп узум, 44 тоннадан зиёд мева топширилди.

Шағал йўлдан тележкали тракторлар кетма-кет ўтмоқда. Бирига гўнг, иккинчисига тупроқ юкланган. Учинчисида турли хил мевали дарахт кўчатлари. Ўлкамиз бўйлаб эсаётган баҳор насими боғбону соҳибкорлар ғайратига-ғайрат қўшаётганлиги ҳар қадамда сезилади. Офтоб ёғдусида кетмон тиғлари кумушдек ялтирайди.

— Нега боғ ўрнини сой бўйидан танлагансизлар? Балки шағалли тупроқда пахта яхши битмаслиги сабабдир?

— Фақат шугина эмас,— Солижон ака одатича шошилмасдан жавоб қайтарди. — Мақтанишга йўйманг-у, биз ғўза ичида юравериб, унинг сир-асрорини пухта ўрганиб олганмиз. Нафақат тош устида, балки томда ҳосил етиштириш қўлимиздан келади. Афсуски, боғдорчиликни унутиб қўйибмиз. Энди ана шу хатоларимизни тузатиш йўлларини қидираяпмиз. Мутахассислар, оқсоқоллар билан маслаҳатлашдик. Боғ учун айниқса офтоб нури яхши тушадиган, баҳаво майдонлар мақбул. Сой қирғоғини танлаганимиз боиси шу. Бу йил боғлар 10 гектарга кенгаяди. Ҳозир асосан ёнғоқ, ўрик, шафтоли кўчатларини ўтқазаяпмиз.

Колхозда боғдорчиликни ривожлантиришда меҳнатни ташкил этишнинг илғор усулларидан кенг фойдаланилаётганлиги диққатга сазовор. Ўтган йили Аҳмад Содиқов. Қўчқорали Деҳқонов, Тошпўлат Назаров бошлиқ оилавий звенолар фаолият кўрсатишган эди. Бу йил эса уларнинг сафига яна бир неча пудратчи қўшилди. Натижада ҳар туп ниҳолнинг ўз эгаси топилди.

— Кўчатлар вояга етиб мева бергунига қадар пудратчилар деҳқончилик билан шуғулланадилар, — сўзида давом этади раис. — Улар қатор ораларига сабзавот ва бошқа хил экинлар экиб, ҳосил оладилар.

Поёнсиз далаларга тикилиб, ўйга толаман. Ҳа, бу ерда бўлажак боғларга мустаҳкам пойдевор қўйилаяпти. Йиллар ўтади, сой соҳилида ажойиб боғ-роғлар шовуллайди. Ўшанда биз болалигимизда сувга оқизоқ қилиб еган мевалар сой тўлқинларида қайта ўйнармикан?

Шундай кунлар келишига ишонаман. Қуёш нурида кетмонларининг тиғи ялтираётган боғбонларнинг меҳнати бундан далолат.

О. ЖУМАНАЗАРОВ.

ЎЗИНГДАН ЧИҚҚАН БАЛОГА...

ёки чорвачилик ширкати совхоз подасини бепичоқ сўйганлиги ҳақида

Бирдан эътироф эта қолай: бу икки кооператор ўзларига кун беришмаётганлиги ҳақида арзнома билан редакция бўлимидагина пайдо бўлишди. Шахсан мен чорвачиликни хизмат жойимдан ойига оладиган икки килограмм гўшт орқали англаб етсам-да, рўй берган ихтилофнинг бутун астар-аврасини газетхонлар ҳукмига ҳавола этишга ўзимда журъат топа билдим.

Шундай қилиб, пойтахт областнинг Оржоникидзе районидаги сабзавот-сутчиликка ихтисослашган Оржоникидзе номли совхознинг «рўзғори» — бир ярим яшар «Қипчоқ» ширкати бошига қора булут босиб келарди. Албатта, ҳар қандай ишбилармон одам бундай ҳолатда қўшиқ айтгиси келмайди. Таъбир жоиз бўлса, бу кун учун муайян тайёргарлик ишлари амалга оширилганди.

Янги туғилган ширкат ёруғлик юзини кўрганида ҳеч қандай тантанавор мусиқа янграмади, оташин нутқлар сўзланмади. Совхознинг собиқ директори А. Усмонов ижара берувчи сифатида ва «Қипчоқ» ширкати раиси А. Белобородов ижарачи сифатида оқ қоғозга оҳистагина имзо чекдилар.

«Ижарачи (бунда «Қипчоқ» ширкатини тушунасиз) зиммасига олган ерларда ўзи ем-хашак етиштириб, ижара берувчидан ўн кунлик соғлом бузоқларни сотиб олади, уларни ўстиради ва семиртиради. Ана шундан кейин молларнинг 90 фоизини ижара берувчига сотади, бузоқларни эса биринчи туққан ва камида 7 килограммдан сут бераётган сигирларга эмизгандан кейин ижара берувчига сотади, бунда соғин сигирлар подаси 25 фоиз янгиланиши таъминланади. Ўртача вазни 400 килограммдан ошган қорамоллар гўштга топширилади».

Тушунмаяпсизми? «Қипчоқ» ширкати колхозлар ва совхозларнинг ўзлари учун ҳам мураккаб ҳисобланган масалаларни ечишга чоғланганди. Серсут сигир ўстириш учун фақат соғиш аппаратини елинга тиқишни билишнинг ўзи кифоя эмас. Аввало ҳар битта молни сақлаш учун ойига 50 сўм ва ундан кўп маблағ сарфлаб, жонивор ўн саккиз ойлик бўлгунча, яъни қочириш пайтигача яхшилаб боқиш керак. Агар шу кунгача ғунажин 320—350 килограмм тош босмаса, ундан олинадиган насл нимжон, сут миқдори кам бўлади. Хўжалик учун бундай сигир кони зарар. Агар говмиш кунига 10 килограммдан кам сут берса, фермага наф йўқ. Шунинг учун ҳам биринчи бор болалайдиган молни жуда нозик асбобга, сигирсоғарни эса заргарга қиёслаш мумкин. Сигир иккинчи бузоқлагандан кейин соғим кўпаяди, учинчисидан кейин эса у чинакам сут булоғига айланади. Бозорда серсут сигир нақ икки минг сўм туради. Мен совхоз фермасида шундай говмишларни кўрдимки, улар олдида совхоз ширкатчиларидан қайта сотиб олинган моллар ночор. Лекин табиат ўз ишини қилади: сигир 9 ёшдан ошгандан сўнг мадори камайиб, 12 ёшга борганда сут булоғи қурийди. Унинг ўрнига ёш дуркун сигир келади. Соғин говмишлар подасини тўлдириш деб шунга айтадилар. Ширкат биринчи бор болалаётган ғунажинларни кунига 7 килограммдан сут берадиган ҳолатда совхозга сотишдек жиддий ва мураккаб вазифани зиммасига олди. Гўё табиб ўз оёғи билан келгандай эди.

Катта рўзғорнинг қамрови ҳам катта бўлади. Шунинг учун ширкат совхоздан 233 минг сўм қарз кўтарди, битмай ётган молхонани ижарага олди ва ўша ернинг ўзида — Чирчиқ дарёси этагида 120 гектар (таомилга кўра ҳар ғунажинга ярим гектардан) экинзор ажратилди. Молни харид қилиб, ишни пайсалга солмай 1988 йилнинг кузида чала-чулпа тайёрланган жойга олиб келишди. Оз эмас, кўп эмас, салкам 250 бош жонивор совхознинг насл негизини ташкил қиларди. Бу ерга тўрт бош энг серсут сигир ҳам келтирилганди. Хўжаликда буни босиқлик билан кутиб олишди, негаки мазкур ишга ферманинг собиқ бош зоотехниги, яъни мутахассис киришганди.

Биз ширкатчиларга ҳамиша қийин бўлишига ўрганиб қолганмиз. Айни пайтда ўша оғир ҳолатдан чиқилганлигига ҳайратимиз тугамайди. Агар шунда поданинг чорак қисми совхозники бўлса, устига устак қиш арафасида озуқа сотиб олишга тўғри келса, молхонанинг эшик ва деразалари бўлмаса — нима қилиш керак?

Ана шунда азалий таомил ишга тушади: ширкатчиларнинг қўлидан келмайдиган иш йўқ — ҳемириси бўлмаган ғишт заводини даромадли корхонага айлантиришади, чиқит маҳсулотдан сифатли буюм чиқаришади. Шундай экан, «Қипчоқ» ширкати учун қишловдан ўтиш нима бўлибди.

Кўнгилнинг аллақаерида бир фикр туғилади: чорвадор мутахассислардан бирортаси поданинг тақдири ҳақида ўйлаб кўришмадимикан? Ахир, улар шу соҳадан нон ейишади-ку?! Фақат сигирсоғар Қурбон Аҳмедовагина кунига 20 килограммдан сут берадиган сигирлардан энг яхшиларини кооперативга бесўроқ олиб кетишганлигидан норози бўлди. Ундан бошқа ҳеч ким безовта бўлгани ҳам йўқ.

Зарар кўриб келаётган совхоз (унинг бўйнида 7 миллион сўм қарз бор) энг яхши сигирларни ширкатчиларга бериб, янги очилган фермага йўл қуриши, электр ўтказиши, молхонани қишки мавсумга тайёрлаши керак эди. Бу ишларнинг жами нархини «Қипчоқ» ўз ҳисобига ўтказишни мўлжаллаганди.

Муаммо ярим йил ўтгач— ширкатчилар ўз оёқларига болта уришаётганлигини ҳис қилишганда келиб чиқди. Лекин чекиниб бўлмасди — хўжалик билан 25 йилга шартнома имзоланган. 25 мартда оҳори тўкилмаган бир ҳужжат — ижара шартномасига ўзгартишлар киритиш васиқаси дунёга келди.

Унда айтилишича, энди «Қипчоқ» ферма соғин сигирлар сақлашга тайёр эмаслиги туфайли буқаларни 400 килограммга, бузоқларни 350 килограммга етгунча семиртириш билан шуғулланади, холос. Гўё жузъий бир тузатиш киритилгандек. Лекин бу бир қарашда шундай. Ҳар қандай чорвадор жуда катта хатога йўл қўйилаётганлигини англаб етади — ахир, сут бериши ва бузоқ туғиши керак бўлган сигирлар тиғ тагига олиб бориб қўйилганди-да. Изоҳ учун айтамиз: лоақал битта ғунажинни сўйиш учун область агросаноат уюшмасининг махсус ижозатномаси зарур. Юқоридаги тузатишни икки чорвадор, икки коммунист — совхоз директори Анвар Усмонов (у кейинроқ инфарктга чалинди) ва ширкат раиси Александр Белобородов жимжимадор имзоси билан шартномага тиркаб қўйишди.

Ана кўрдингизми, тағин бизда кооперативга йўл йўқ дейишади! Совхоз қўлини шундоқ чўзиб 200 минг сўм ҳадя қилганди, иккинчи бир идора — банк ярим миллионни аямади. Яшасин ширкатчилар, деб хитоб қилгинг келади.

Бу ерда бой-бадавлатлик кўзга ташланмасди. Александр Серафимович ширкат аъзоларининг ойлик иш ҳақи 150 сўм, шартнома бўйича ишловчиларники 200 сўм атрофида эканлигини катта ютуқ сифатида қайд қилади. Чиндан ҳам кўп нарса сарфланди, янги, лекин битмай қолган бузоқхона қурилишига, ҳовли атрофини ўрайдиган темир тўсиқларга анча-мунча харажат кетди. Лекин ҳеч ким ишлаб турган молхона деразаларига ойна солишни ва ҳатто иккинчи қишда ҳам эшик ўрнатишни ўзига эп билмади. Мен бу ерда февралнинг бошларида бўлгандим. Яхшиям ҳаво совуқ, акс ҳолда гўнг балчиғидан ўтолмаган бўлардим. «Бу гўнгни совхоз олиб кетмаяпти, — деб изоҳлади А. Белобородов, — бизда эса юклагич йўқ». Ана шундай жойда совхознинг сигир ва бузоқлари сақланади. Атрофда озуқа кўзга кўринмайди — ширкат раиси бундан асло ажабланмайди. У зоотехник сифатида районда қиш пайти емишнинг 60 фоизи сотиб олиниши ва давлат йўли билан келтирилишини билади. Шунинг учун қаердан озуқа ундирилса, «Қипчоқ» ҳам ўша жойда шартнома имзолайди.

Санитария аҳволининг ўта аянчлилиги ва молларни сақлаш учун керакли шароит яратилмаганлиги учун Оржоникидзе район ветеринария станцияси мавжуд молларни сотишни талаб этди. Бу ўз вақтида кўрилган чора — негаки нимжон, касал молларнинг оғзи кўкка етиши гумон.

Ширкатчиларга район солиқ солиш идораси ҳам жуда қизиқиб қолди. Текшириш мобайнида шундай ҳолат аниқланди: 1988 йилнинг январида «Қипчоқ» совхозга тирик вазни 8.060 килограмм бўлган 24 бош ғунажинни қайтаради. Жониворлар уч ой мобайнида атиги 460 килограмм — ҳар бири 20 килограммдан семиради. Совхозда худди шу вақт ичида бу кўрсаткич 52 килограммни ташкил этди.

«Қипчоқ» билан иш юритиш оқибатларини совхознинг янги директори, илгари район агросаноат комплекси бош директори бўлиб ишлаган Миржалил Мирзамақсудов пайқаб қолди. Совхоз ширкатга ем сотишни тўхтатди (мол беришни биринчи қишловдан кейин тўхтатганди), кооператорларга ер ажратиш бўйича яширин тақиқ ўрнатилганди. Натижада одамлар ишдан бўшай бошлашди.

Сутчилик фермасидаги аҳвол ҳам танг нуқтага кўтарилди. Қари сигирлар пландаги сутни бера олмас, ширкатдан қайта сотиб олинган «говмиш»лар эса кунига 300 граммдан 4,5 килограммгача сут берарди. Қўшни «Коммунист» колхозидан 40 бош мол сотиб олишга тўғри келди. Улар ҳам жуда серсут эмасди. Қайси соҳиб яхши сигирини сизга сотади? Совхоз қиш даврида, ҳозир ҳам маҳсулдорлик бўйича пастдан биринчи ўринда турганлиги шундан эмасмикан?! Район бўйича ҳар сигирдан 8,2 килограммдан, совхозда эса 5 килограммдан сут соғилмоқда. Шундай қилиб, бусиз ҳам ўтириб қолган хўжалик ўзида ташкил этилган ширкат туфайли янада яксон бўлди.

Мен область агросаноат уюшмаси чорвачилик бўлими бошлиғи Асадулло Умархўжаевдан аҳволни шарҳлаб беришни сўрадим. Дарвоқе, бу одам «Қипчоқ» тузилаётган пайтда шу райондаги агросаноат комплекси бош директорининг чорвачилик бўйича ўринбосари эди.

У совхоз бутун наслчилик негизидан ажралганлигига лоқайд деб айтмасак ҳам, ҳар ҳолда анчайин босиқлик билан муносабат билдирди:

— Совхознинг ўзи ширкатни тузди, энди ўзи пиширган ошни ўзи ичсин.

Маълум маънода шундай. Булар район ва совхоз раҳбарлари учун анча-мунча ташвиш келтиради. Моллардан ажралиш ферма ходимлари ҳамёнига таъсир қилиб бўлди. Кооперативга нима: у ёпилгандан кейин мулкини сотади, қолган моллар билан қарзини узади, ҳеч нарса йўқотмайди. Совхоз қарзлари қаторига янги қарзни қўшади. Етти миллион сўм қарз олдида юз минги нима бўлибди — урвоқ ҳам эмас. Бу хўжасизлик ва ношудликдан билвосита оддий истеъмолчи зарар кўради. Бу, ҳурматли газетхон, сиз ва бизнинг ҳамёнимизга таъсир қилади.

Менинг назаримда, ана шундай қайғули якундан қутулиш мумкин эди. Мен ферма ходимлари йиғилишида қатнашиб шунга ишонч ҳосил қилдим. Анча-мунча одам ўрнидан туриб Белобородов шаънига аччиқ дашномлар айтди. Лекин нега айнан шу одамлар аввал бошда индамасдан молларни ширкатчиларга бериб юборишди?

В. РУДАКОВА,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

АГРОСАНОАТ ЯНГИЛИКЛАРИ

ПАХТА ЎРНИГА

Тўрақўрғон районида боғларнинг майдони бир йўла 155 гектар кўпаяди. 315 гектар ерда токзорлар барпо этилади. Бу ишларнинг ҳаммаси асосан қайтадан ташкил этилган, ихтисослаштирилган хўжалик — «Тўрақўрғон» совхозида олиб борилмоқда.

Аввал пахта етиштирилган ерларга кўчатлар ўтқазилмоқда. ҳозирнинг ўзидаёқ 20 минг тупдан кўпроқ мевали дарахт кўчатлари, юз минг дона ток қаламчаси ўтқазилди.

Янги боғлар ва токзорлар аввало Тўрақўрғон қуруқ мевалар заводини таъминлаш учун керакдир, чунки у ҳозир хом ашё етишмаслигидан қийналиб келмоқда.

САБЗАВОТ КЎП БЎЛАДИ

«Косонсой» совхози деҳқонлари шаҳарликларнинг Биринчи май байрам дастурхонига совға тайёрлай бошладилар. Улар шу муддатда эртаги карамнинг дастлабки ҳосилини олишга умид боғлашмоқда. Ҳозир карам кўчатлари плёнка остида гуркираб ривожланмоқда.

Совхозда картошка, пиёз, хашаки лавлаги экишни муддатидан анча илгари бошладилар. Одатда ижарачиларга ажратилган ёки оилавий пудратчиларга берилган ерларда шундай қилинади. А. Убайдуллаев, А. Тошбоев, Н. Мўминов бошлиқ оилавий коллективлар ўзларига ажратилган майдонларга экилган эртаги сабзавотдан яхши ҳосил олишга умид қилишмоқда.

Етиштирилган сабзавотнинг ҳар бир килограмми ўзининг аниқ истеъмолчисига эга — улар билан шартномалар тузилган. Совхоз мутахассислари ўтган йилги қийинчиликлардан сабоқ чиқариб, шундай йўлни танладилар. Ўшанда етиштирилган маҳсулот амалда шериклар йўқлиги туфайли кўпинча нобуд бўлган эди.

Умуман Наманган областида сабзавот, шу жумладан эртаги сабзавот экиш анча кўпайди. Ана шу мақсад учун 4200 гектардан кўпроқ ер ажратилган. Тўрт минг гектар атрофидаги майдонга картошка экилган. Бу эса ташқаридан сабзавот ва картошка ташиб келтирилишига чек қўйиш имконини беради.

УЗОҚНИ КЎЗЛАГАН ЮТАДИ

Норин районидаги «Пахтакор» колхозининг деҳқонлари пилла мавсуми бошланишидан чўчимайдиган бўлдилар. Пиллачилар озуқа базасини ривожлантириш ҳақида муттасил ғамхўрлик қилишмоқда. Тутзорлар йилдан-йилга кўпаймоқда. Шу йилнинг ўзидаёқ 33 минг туп тут кўчати ўтказилди. Йўл чеккаларига ва ариқлар ёқалаб яна 50 минг туп тут кўчати ўтказилади.

Бироқ ҳамма ерда ҳам ишлар бундай эмас. Умуман, Наманган областида тут кўчатлари ўтказиш суръатлари кишини қувонтирмайди. Режа бўйича 5200 минг туп кўчат ўтказилиши керак эди. Ҳозирча атиги 506 минг туп кўчат ўтказилди. Ҳали вақт бор дея боқи беғамлик қилавериш яхшиликка олиб бормайди. Бу муҳим ишда ҳайбаракаллачиликка ўрин бўлмаслиги керак.

Бунинг устига кўчатхонада етарли даражада ниҳоллар бор. Лекин хўжалик ходимларининг кўпчилиги олисни кўзлаб иш тутишмаяпти. Улар туяни миниб узоқни кўзлаш керак, деган оддий ҳақиқатни унутиб қўйишган кўринади. Ҳозирнинг ўзида пилла қурти озуқаси учун замин яратилмас экан, эртага кўзланган натижага эришиб бўлмайди.

ҲАММАГА ИШ ТОПИЛАДИ

Оқдарё районида анча иш ўринлари пайдо бўлди. «Меҳнат» фабрикасининг янги бўлимларида 250 нафар колхозчи аёллар тикувчилик касбини эгаллашди. «Бобур» ва «Кумушкент» совхозларида эса муаммони бошқача ҳал қилдилар. — Хўжаликларни сабзавот, мева, полиз экинлари етиштиришга ўтказдилар. Бу иш билан 1600 оилавий звено шуғулланмоқда. Ўз транспорт ташкилотлари — 2531-автоколоннанинг бўлими, ҳам пайдо бўлди.

Район саноат комбинати ва сабзавот маҳсулотларини қайта ишлайдиган иккита заводда тез орада янги иш ўринлари пайдо бўлади. Районда маҳаллий Советлар ишлаб чиққан «иш билан банд этиш» программаси таркибига қишлоқ хўжалиги ва саноат, шу жумладан қайта ишловчи саноат ҳам киради.

(ЎзТАГ).

ОНА-ВАТАН БЎЙЛАБ

КИЕВ. Украина корхоналари қанд лавлагини қайта ишлаш мавсумини тугалладилар. Қарийб 5,4 миллион тонна қанд тайёрланди. Тайёргарлик даврида деярли 140 та завод такомиллаштирилгани туфайли улар давлат топшириғини уддаладилар. Республиканинг қайта ишлаш корхоналари ускуналарни янги мавсумга тайёрлай бошладилар.

СЕМИПАЛАТИНСК. Офтальмология зонал маркази дастлабки беморларни қабул қилди. Янги шифохона тарқатиб юборилган район партия комитетларидан бирининг биносида жойлашди. Бу ерда 160 ўринли стационардан ташқари маслаҳат-диагностика поликлиникаси, лазер терапияси, микрохирургия, ихтисослаштирилган тез ёрдам хизматлари ишлаб турибди.

БАРНАУЛ. Барнаулдан Олтойнинг катта шаҳарлари ва аҳоли пунктларига янги «ТВ—Сибирь» программаси кўрсатила бошланди. СССР Телевидение ва радиоэшиттириш давлат комитетига қарам бўлмаган бу компанияни Олтой телевидениеси студиясининг бир гуруҳ малакали ходимлари ташкил қилишди. Телевидение ва радиоэшиттиришлар Олтой комитети, «Искра» кооператив бирлашмаси ва ўлка радиомаркази «ТВ—Сибирь»нинг акционерлари бўлишди.

МОСКВА. Совет архитектори Каро Семёнович Алабян 1954 йилдан 1959 йилгача яшаган уйда унга бағишланган ёдгорлик лавҳаси очилди. Унинг шаҳарсозликка бағишланган ишларининг анчагинаси жаҳонга машҳурдир. К. Алабян пролетар архитекторлари Бутунроссия жамиятининг асосчиси «Советская архитектура» журналининг муҳаррири эди.

ВЛАДИВОСТОК. Аскарларнинг оналари слёт чоғида фарзандларининг хизматлари тўғрисида таассуротга эга бўлдилар слётни ўтказиш тўғрисида Узоқ Шарқ ҳарбий округи қўмондонлиги қарор қабул қилган эди. Кўпгина аёллар учун слётга вакил бўлиб келган фарзандлари билан учрашув кутилмаган совға бўлди. Бу ерда энг яхши жангчиларга отпуск билетлари топширилди.

АШХОБОД. Туркманистоннинг жанубида деҳқонлар далага эртаги сабзавот кўчатларини экишга киришдилар. Ашхобод ва Гўктепа районларидаги сабзавотчилик хўжаликлари республика олимлари тавсия этган карам ва помидор янги навлари кўчатларини экмоқда. Апрелнинг охирларида савдо тармоқларига ҳамда республикадан ташқарида сотиш учун юз минг тоннадан ортиқ эртаги сабзавот етказиб бериш режалаштирилди.

ТОЛДИҚЎРҒОН. Баҳорги экинлар экишга ажратилган ерларни қишда суғориш мумкин. Сув кам бўладиган Жаркент водийси деҳқонлари буни исботлаб беришди. Улар бир неча тоғ дарёларининг сувини далага оқизиб, яхоб беришмоқда. Яхоб бериш баҳорда қурғоқчилик узоқ давом этган тақдирда ҳам дон ва озуқа экинларини яхши ундириб олишга имкон беради.

ФРУНЗЕ. Қирғиз халқ бастакори Муротали Куренкеев номли музика билим юртида миллий чолғу асбобларида моҳирлик билан куй ижро этган бастакор музейи очилди. Бу ерда 130 йиллиги бу йил нишонланадиган машшоқнинг ҳужжатлари, фото суратлари, шаҳсий буюмлари намойиш қилинди.

(ТАСС).

Наврўз нафаси

Қадим замонлардан бери нишонланиб келаётган Наврўз ҳақида жуда кўп афсона ва ривоятлар бор. Баъзиларининг гувоҳлик беришича, уни бундан тўрт минг йил муқаддам ҳам байрам қилишган. Бу баҳор шодиёнаси тўғрисидаги бир қадар тўлиқ маълумотлар ҳамда илмий хулосалар Шарқнинг буюк мутафаккири Беруний, шоир Умар Хайём, XI аср тилшуноси Маҳмуд Қашғарий, малик ул калом Алишер Навоий асарларида ўз ифодасини топган бўлиб, Наврўз икки минг йил нарёғида нишонлана бошлагани таъкидланади.

Маълумки, 21 март куни Шарқда уйғониш юз беради: табиат жонланади, жониворлар қиш уйқусидан кўз очади, мангу такрорланувчи йил фасллари ҳаракатга келади. Бинобарин, Наврўз — Янги йил бошланади.

Байрамни рамзий икки қисмга бўлиш мумкин. Унинг биринчиси меҳнат фаолияти билан боғлиқ. Деҳқонлар кўкламги экин-тикин ишларига ҳозирлик кўрадилар. Боғлар тартибга келтирилади, дарахтлар буталади, ариқ ва зовурлар тозаланади, иш қуроллари созлаб қўйилади, уруғлик тайёрланади. Етти яшардан етмиш яшаргача ҳашарга чиқиб, ҳовлилар, кўчалар, қишлоқлар ободонлаштирилади, қабристонлар ёввойи ўт-ўланлардан тозаланади. Ҳаётдан кўз юмганларни бир калима қуръон билан ёдга олинади. Умуммеҳнат маромн кишиларни қовуштириб, қалблар ғуборини ювиб юборади. Шу айём биронта жиноят, босқинчилик, товламачилик, талон-торожчилик юз бермагани бежиз эмас. Мўмин-мусулмонлар шундай кунда гуноҳ қилишдан қўрққанлар.

Байрамнинг иккинчи қисми кўнгилочар тадбирлардан ташкил топган. Жон фидо қилиб ишлаган халқ мароқли дам олишни ҳам билган. Аскиячилар баҳси ва полвонлар кураши, ҳофизлар ва раққослар санъати, масхарабозлар ва дорвозлар маҳорати тантаналарга файз киритган, пойга, «улоқ», «қиз қувди» мусобақаларига чавандозлар қиш бўйи тайёргарлик кўришган. Табиат қўйнидаги оммавий сайлларда халқ термалари, лапарлар, чирманда садолари тунни тонгга улаган.

Сумалак ва ҳалим Наврўзнинг гултож таомлари ҳисобланган. Эркаклар дошқозонлардаги ҳалимни эрталабгача ковлаб чиқишган бўлса, кекса онахонлар сумалак пишгунча қўшиқ куйлашган, ҳар хил эртак, ривоят ва афсоналар айтиб тонг орттиришган, қизлар ўзларига янги либос тикишган.

Тўғри, кўп асрлик тарих мобайнида Наврўзга ола кўз билан қараганлар, уни йўқотиб юборишга уринганлар ҳам бўлган. Шундай интилишлардан бири Ўрта Осиёда ислом дини жорий этилганидан кейин юз берган. Бироқ уламолар Наврўзни халқ нақадар қадрлашини кўрганларидан сўнг уни бекор қилиш фикридан воз кечишган, аксинча диний ақидаларни унга мослаштиришга интилишган. Аста-секин у диний байрамга айлана борган.

Замонавий Наврўз 50-йилларнинг охири, 60-йилларнинг бошларида пайдо бўлди. Бу даврга келиб халқ ўз тарихига мурожаат қиладиган, йўқолиб кетган маънавий қадриятларни излайдиган бўлиб қолган эди. Натижада кўҳна Наврўз қайта туғилди. Жумҳурият оммавий ахборот воситалари унинг ташаббускори бўлдилар. Журналист ва шоирлар, ёзувчи ва олимлар, маданият арбоблари халқ анъанаси дурдоналарини мисқоллаб йиға бошладилар. Оқсоқоллар уларга катта ёрдам кўрсатишди. Газета, журналлар, телевидение, радио ходимлари Ғафур Ғулом ва Абдулла Қаҳҳор ижодига, Қори Ниёзийнинг илмий меросига мурожаат қилиб, Наврўзнинг унутилган қирраларини тикладилар.

ПОКЛАНИШ

Баҳор байрами кейинги вақтларда қоқилгани йўқ, деб айтиш унчалик тўғри бўлмайди. Чунки, 80-йилларда халқни оммавий тартибда даҳрий қилиб тарбиялаш авж олди. Бу даврда жамиятда бошқарув қулоғини тутганларнинг аксарияти исломга алоқадор маросим у ёқда турсин, унинг номини эшитиб қолсалар ҳам тирноқ ичидан кир излаб, пашшадан фил ясайдиган «арбоб»лар эди. Улар Наврўзнинг ҳам почасидан олмоқчи бўлишгани сир эмас. Қизиғи шундаки, 80-йилларга келиб умумхалқ байналмилал байрамига айланган Наврўзни республикамизда истиқомат қилаётган барча миллат вакиллари биргаликда нишонлаётганига, мукаммал тарбия ўчоғи, мафкуравий ишлар маркази бўлиб қолганига қарамай, йўлига тузоқ қўймоқчи бўлишди.

Аниқроғи, 1986 йили Наврўз арафасида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида КПСС XXVII съезди ишининг якунларига бағишланган матбуот конференциясида жумҳуриятимизнинг бош мафкурачиси Наврўзни тақиқламоқчи бўлди. Унга сохта айбларни тўнкаб, партия, совет органлари, оммавий ахборот воситалари Наврўзда қатнашмаслигини эълон қилди.

Турғунлик даврининг мадори қуримаган ўша дамларда ягона бир кишининг хоҳиш-ихтиёри билан масала ҳал қилинди-қўйилди... Матбуот конференцияси қатнашчилари ломмим деб, оғиз очолмадилар. Фақат бир киши — Самарқанд область «Ленинский путь» газетасининг муҳаррири Борис Васильевич Шчеголихин ўрнидан туриб, микрофонни қўлига олди:

— Биз матбуотда нишонламаган тақдиримизда ҳам Наврўз қисматини бу тарзда ҳал қилишга ҳаққимиз йўқ, — деди у, — бу қадимий урф-одат барибир йўқолиб кетмайди.

Шундан сўнг Борис Васильевич замонавий Наврўзнинг динга ҳеч қандай алоқаси йўқлигини, байрам кунлари Ургут тоғи эталарида 15 минг нафаргача одам тўпланиб сайл қилинишини, улар орасида катта тарбиявий, мафкуравий ишлар олиб бориш кераклигини таъкидлади. Агар партия ва совет ходимлари, оммавий ахборот воситаларининг вакиллари четда турсалар, уларнинг ўрнини дин аҳли эгаллаб олиши, бундан ғоят катта зарар кўриш мумкинлигини уқтирди. Бироқ «ёлғиз отнинг чанги чиқса ҳам донги чиқмас» экан, у яккаланиб қолди, ҳеч ким қўллаб-қувватламади...

Қарийб уч йиллик мотамсародан сўнг Наврўз яна қайта туғилди! Ўтган йил 28 февралда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети мафкура комиссиясининг Наврўзни тиклаш тўғрисидаги хулосаси эълон қилинди. Жорий йилнинг январь ойида мазкур мавзу яна бир бор тилга олинди. Комиссия қабул қилган ҳужжатда қуйидаги жумлаларни ўқиймиз: «Партия, совет идораларига, хўжаликларнинг, маданият муассасаларининг раҳбарларига «Наврўз» байрамини ўтказишда жамоатчиликнинг ижодий ташаббусига кенгроқ таяниш, маъмуриятчилик ва ҳамма нарсаларни олдиндан белгилаб қўйишдан воз кечиш тавсия этилди. «Наврўз» байрамига тайёргарлик давомида кўчалар ва майдонларни тозалаш, боғлар ва хиёбонларни обод қилиш, янги мевазор боғлар барпо қилиш учун халқ ҳашарини ташкил этиш тавсия қилинди.

«Наврўз»ни Ўзбекистонда яшовчи барча миллатлар байрамига айлантириш, деҳқон меҳнатидан фахрланиш ва бундай меҳнат қадрини ошириш мақсадида «Наврўз» байрамидан янада фаолроқ фойдаланиш муҳимлиги таъкидлаб ўтилди. «Наврўз» байрами тадбирларини ўтказишда ижодкор зиёлилар, фан ва маданият арбоблари фаол иштирок этишлари зарурлигига эътибор қаратилди. Ўзбекистонда ва регионлардаги қўшни республикаларда «Наврўз» байрамига тайёргарлик ва уни ўтказишни оммавий ахборот воситалари, радио ва телевидение кенг ёритиши мақсадга мувофиқ деб топилди».

Қайта қуришнинг ёқимли шабадаси ниҳоят ҳақиқат тантанасини олиб келди, республика ҳукуматининг қарорига мувофиқ «Наврўз» байрами — дам олиш куни, деб эълон қилинди. Зотан, Наврўз — ўзбек халқининг ягона миллий байрамидир.

Тарих бизга ўтмишсиз келажак, бугунсиз эрта бўлиши мумкин эмаслигидан сабоқ беради. Минг йиллик урф-одатларимизнинг тикланиши шундан далолат. Давр синовидан ўтган Наврўз ҳам шулар жумласига киради.

Ўрта Осиё, Қозоғистон ва Озарбайжон республикаларида истиқомат қилувчи барча миллат вакиллари, кексаю ёшлар орзиқиб кутаётган Наврўзи оламнинг қуёшли ўлкамизга кириб келишига саноқли кунлар қолди. Уни муносиб кутиб олишга тайёрмисиз, азиз муштарийлар?!

Ш. МИРАЛИЕВ,
тарих фанлари номзоди, доцент.

ТАБИАТ УЙҒОНМОҚДА

Она замин бағридан кўтарилаётган илиқ ҳовур ўлкамизда навбаҳор нафаси кезаётганидан дарак бермоқда. Дов-дарахтлар новдаларида умид куртаклари уйғонаяпти. Бободеҳқон қўлига токқайчи олиб боққа кирганига анча бўлди. У ниҳолларга шакл бераркан, ҳосил тугмайдиган бачки шохлар баҳридан ўтаяпти, ғунча тугиб мева қиладиган ёш навдаларни авайламоқда.

Гўзал Хоразмнинг Урганч районидаги Энгельс номли колхоз мевазорида баҳорги ишлар бошланганига анча бўлди. 35 гектар боғ-роғ ҳолидан хабар олиб туриш Абдураҳмон Матсафоевдек миришкор боғбонлар зиммасида. Мана, у дарахтларни бутаб, шакл бермоқда. Яна 5 гектар ерга олма, нок, шафтоли кўчатлари ўтқазилади.

Хўжаликда кўкламги дала ишлари ҳам қизғин олиб борилмоқда. Шўри ювилган майдонлар ўғитланган. Шунинг учун ҳам у омоч тиғи тегиши биланоқ уруғлик кутгандай бағрини очади, энтикиб хансирайди.

Колхоз бош аграноми (пастдаги сурат чапда) Б. Оллаберганов тажрибали тракторчи Ҳ. Бобожонов билан биргаликда тупроқ таркибини кўздан кечиришар экан, бу йилги ҳосил мўл бўлишига кафолат борлигини сезиб чеҳраларига табассум қўнди...

Эркатой қушларнинг шодон чуғурлаши, улкан тоғу тошлар бағридан дала-даштларга томон йўл олган баҳор сувларининг шилдираши, адирлар қучоғида, ариқлар қирғоғида ниш ураётган бойчечагу бинафшаларнинг сирли шивирлаши она табиатнинг қиш уйқусидан уйғонишн эканини ким билмайди дейсиз?

В. МОЛГАЧОВ
олган суратлар.

СПОРТ АХБОРОТИ

ФУТБОЛ

СССР терма командаси навбатдаги Европа биринчилигининг учинчи саралаш гуруҳида иштирок этади. Бунда вакилларимиз Норвегия, Венгрия, Италия ва Кипр терма командалари билан ўзаро куч синашадилар. Илк учрашувлар жорий йилнинг кузида бўлиб ўтади. Футболчиларимиз 12 сентябрда Норвегия терма командасини қабул қиладилар. 1990 йили яна 6 учрашув ўтказилади.

ЕНГИЛ АТЛЕТИКА

Греноблда (Франция) лангарчўп билан сакраш усталарининг мусобақаси бўлиб ўтди. Унда майдон эгалари вакили Ф. Колле ғолиб чиқди. У ўз мамлакати рекордини ўрнатишдан ташқари (ёпиқ бинода) жаҳоннинг энг яхши натижасини (5 метр 94 сантиметр) кўрсатди. Донецклик С. Бубка (5 метр 90 сантиметр) иккинчи, республикамиз вакили Родион Гатаулин (5 метр 75 сантиметр) учинчи ўринни эгалладилар.

ҚИЛИЧБОЗЛИК

Ленинградда ўсмирлар ўртасида ўтказилган Бутуниттифоқ мусобақаси ниҳоясига етди. Унда ҳамюртларимиз — Титов номидаги олимпия ўринбосарлари республика билим юртининг талабалари команда ҳисобида бешинчи ўринни эгаллашди. Ленинграднинг биринчи командаси турнир ғолиби бўлди.

Шамширчилар ўртасидаги шахсий мусобақада айниқса Шавкат Турдиқулов муваффақиятли қатнашди. Бу умидли спортчимиз барча рақибларини енгиб, ҳурмат шоҳсупасининг юқори поғонасига кўтарилди.

ОҒИР АТЛЕТИКА

Чирчиқда республика биринчилиги бўлиб ўтди. Унда ўсмирлар ғолиблик учун ўзаро куч синашдилар. 60 килограммгача вазнда Шуҳрат Пошшахўжаев зафар қучди. У силтаб кўтаришда 127,5 килограмм оғирликдаги тошни забт этди. Қўшкурашда эса 230 килограмм натижа кўрсатиб, спорт устаси талабини бажарди.

Шунингдек, пойтахт областилик Д. Тен, Е. Ким, О. Иванюк, фарғоналик А. Богатченко, андижонлик В. Йўлдошев, тошкентлик А. Акимов, термизлик А. Петров, ленинсклик Р. Муҳаммадёров ва бухоролик Б. Жўраев ҳам ўз вазнларида республика чемпиони бўлдилар.

Команда ҳисобида Тошкент области вакиллари ғалаба қозондилар. Андижонликлар иккинчи, пойтахт шаҳри оғир атлетикачилари учинчи ўринни эгаллашди.

БАСКЕТБОЛ

Республика биринчилигининг навбатдаги босқич учрашувлари ниҳоясига етди. Унда мусобақа мезбонлари — «Политехник» командаси ўз рақибларидан кучли эканлигини амалда исботлади. Пайтахт вакиллари фарғоналикларни 91:73 ҳисобида енгишди. Кейин эса наманганликлардан устун (92:69) келдилар. 10 имкониятдан 9 очко тўплаган «Политехник» ҳозирча турнир жадвалида пешқадам бўлиб турибди.

ВОЛЕЙБОЛ

Эркаклар командалари ўртасидаги Ўзбекистон чемпионатининг биринчи даврасн якунланди. Тошкент области волейболчилари муваффақиятли қатнашиб, илк давра ғолиби бўлдилар. Пойтахтликлар фарғоналиклар билан бўлган ҳал қилувчи матчда қийин ғалабага (3:2) эришдилар.

БОКС

Тошкентда Ўрта Осиё темир йўли «Локомотив» физкультура-спорт клубининг очиқ шахсий биринчилиги бўлиб ўтди. Мусобақада чоржўйлик чарм қўлқоп усталари ҳам қатнашдилар. Улардан бири А. Ляховский (ярим оғир вазнда) ҳурмат шоҳсупасининг юқори поғонасига кўтарилди.

Бошқа вазнларда тошкентлик У. Сиддиқов, Ж. Куанов, С. Артамонов, Т. Хўжамбердиев, К. Парсегов, чирчиқлик М. Калжанов, В. Кругнов, андижонлик А. Расулов, В. Гушчин ва чинозлик Н. Қодиров биринчи ўринни эгаллашди.

Муҳаррир ўринбосари
Н. ЕҚУБОВ.

Сурхон воҳасда
Гуллаган бодом,
Навбаҳор элчиси—
Сенга ассалом!
Пойингга уйғониб
Ҳамроз, хамтилак,
Аста ҳад кўтарди
Эрка бойчечак.

В. ПОРТНОВ
олган суратлар.

Аския

ТАОМЛАР ПАЙРОВИ

УБАЙДУЛЛА (Бўривой акага): Мана, ҳаммамиз орзиқиб кутаётган «Наврўз» ҳам етиб келди. Одамларнинг кайфияти яхши, ҳар жойда байрам дастурхони ёзилган. Биз ҳам қараб турмай, сўз ўйини билан эл кўнглини шод этсак, сиз нима дейсиз, Чучмўмахон?

БЎРИВОЙ: — Гапингиз тўғри, одамларга яхши кайфият улашишга не етсин-у назаримда пайровдан андак четга чиқаяпсиз, Бинафшахон.

УБАЙДУЛЛА: — Ёлғон айтаяпсиз, ака. Мен ҳеч пайровдан чиқаётганим йўқ. Ахир, байрам дастурхони бўлганидан кейин унга Наврўз гулларидан қўйилади, сўнг таом тортилади, сиз бўлсангиз, ҳали ҳам бир жойда ўтирибсиз, «Бойчечагим бойланди, энди нима қиламан?» деб. Ҳайронман қозон-товоғингиз қачон айланар экан?

БЎРИВОЙ: — Келинг, ўша қозон-товоқ айланса-айлансин. Шоҳ таом — Сумалак қиламизми? Аммо аёллар ердан ўчоқ ковлашмайди. Эркак керак. Ўргилдим, сиздақа эркакдан. Аллақачон эшитганман, бошқа маҳаллаларникини ковлаб юрган экансиз?

УБАЙДУЛЛА: — Мен-ку бошқа маҳаллаларда ўчоқ ковлаб юрган эканман кўпчиликка ёрдам бериб. Тунов куни сизни қидириб уйингизга борсам, йўқ экансиз. Болаларингиздан сўрасам, маҳаллага чиқиб кетдилар, бир тўда аёллар келишиб, «адамни тошингни тер-чи, юр», деб олиб кетишди, дейишди. Шу ростданми-а?

БЎРИВОЙ: — Ҳа, рост. Аёлларга қай йўл билан бўлса ҳам ёрдам бермоқ керак. Сиз уйимга келганингиздан сўнг, мен ҳам сизникига нима гап экан деб борган эдим. Уйда йўқ экансиз. Сўрасам, маҳаллага чиқиб кетдилар тоғорачани кўтариб дейишди. Билишимча, ўша тансиқ таомни «ялаб» тўймас экансиз-да.

УБАЙДУЛЛА: — Бўлмаган гап, сиз ҳечам мени қидириб бормагансиз. Ҳали ўчоқ ковланиб, қозон қурилганича йўқ. Олов ҳам ёқилмаган-у ҳалитдан келибсиз маҳалла аёлларига ялиниб, тайёр бўлса солворинглар деб, банкангизни кўтариб.

БЎРИВОЙ: — Сиз ҳали у деб, ҳали бу деб кўпам маломат қилаверманг. Ҳе, ўргилдим-е ҳали пишмаган сумалагингиздан. Менга «кўк чўчвара»нгиз ҳам хуш ёқаверади, ука.

УБАЙДУЛЛА: — Ҳа, ҳа, ҳа. Мен уста ошпазман-да, ака. Тан бермай иложингиз йўқ. Чунки эскириб қолаётган овқатингизнинг ҳидини билдирмай, «ялпиз»лаб кетаяпман-ку, ахир.

БЎРИВОЙ: — Тўғри айтасиз, ялпиз овқатни хушхўр қилади. Наврўз таомлари кўп. Сиз жуда хуштабиат, мулойим, етти ўлчаб бир кесадиган одамсиз. Бу хислатларингиз жуда яхши-ку аммо «ҳалим»дай юмшоқсиз-да, а, лаббай?

УБАЙДУЛЛА:— Ҳа, майли сўз ўйинида баъзан турли маломатли гаплар ҳам учрайди. Мен хафа бўлмайман асло. Ахир, шовул шўрва ичгансиз-да, пешонангиз шўрини солиб.

БЎРИВОЙ: — «Ош қовоқ манти»нгиздан едим-у, кўнглим беҳузур бўлди. Ялпизли сомсангиздан қўймасин экан, ака.

УБАЙДУЛЛА: — Шунақа денг-а, ош қовоқ сомса.

БЎРИВОЙ: — Ўзингиз ҳам жуда баднафс бўлиб кетаяпсизда, ука, шу кунларда. Ахир ким нима қўйса, еяверасизми суриштирмай-нетмай? Ишқилиб ёмон кўздан асрасин-да ўзи сизни. Исмалоқ сомсани шипирибсиз-а?

УБАЙДУЛЛА: — Наврўз таомлари хўп яхши-да, доридармонларга бой, минг дардга даво ҳаммаси. Лекин, Бўривой ака, сиз ҳали бу таомлардан емаган кўринасиз. Касалингиз оғир. Ток ошининг ипини ҳар томонга бураб тортаётганингиздек таом пайровидан ҳам четга чиқиб кетаяпсиз.

БЎРИВОЙ: — Мана, Убайдуллажон, ука. «Наврўз» таомларидан пайров айтишиб, байрам концертига ҳам ҳисса қўшдик. Одамларни кулдирадиган бўлсак бахтиёрмиз. Қани, энди кетдикми, ука? Ие, нималар деяпсиз ўзи, ука, ҳали замонма «ош» деб қолишади-ку, ахир.

А. ТОЛИПОВ.

МУШОИРА

ЯШИЛЛИК

Ялпизларнинг кўзида қувонч,
Баҳор қалбдан қўшиқ бошлади.
Лола ўйнар ёзганча қулоч,
Булут хурсанд, кўзин ёшлади.
Тоғ тошининг қўлида майса,
Яшил наво таралди бугун.
Қир бошида баҳор жилмайса,
Ечилади шохдаги тугун.
Гул қошида сайрайди булбул,
Ипак тонгнинг кўзи очилмай.
Олов бўлиб ёнар атиргул
Қуёш меҳри ҳар ён сочилмай.
Пўлат отнинг темир тирноғи,
Ботиб борар ер баданига.
Қийин бўлди қишнинг турмоғи,
Наврўз келди хонадонига.
Булут йиғлар кўкда ўкириб,
Тошқин сойнинг юраги ёнар.
Соч ўради баҳор ўтириб,
Илон бўлиб дарё тўлғанар.
Ҳансирайди тирналган тупроқ,
Учқур отдек хаёлларимиз.
Кўк кийибди бутун боғ, бироқ
Кўк киймасин аёлларимиз.

Турсун РАШИД.
Жиззах область, Зомин райони.

ТАБРИК

«Карвонбоши» достонидан

Адиб Айний ҳовлисида қизиди суҳбат,
Меҳмон бўлиб келган Маҳмудхўжа
Беҳбудий.
Ёнида бор шогирдлари —
бир неча улфат:
Жавдат Раҳмон, Миржамолов,
Тўрақул Зеҳний...
Беҳбудий дер: «Айний домла,
нишолла ғоят—
Ширин экан, бунақасин
учратмаганман?»
— Ўзим қилдим, бозордаги
таъмсиз ва қиммат,
Қанд ва ҳолва ясашни ҳам билиб
олганман.
— Халқ ҳикмати: «Ҳунар —
зар» ва «Ҳунардан-унар»,
Шунга домла амал қилиб,
зарар кўрмайсиз.
Энди гап шу—эрта Наврўз
зўр байрам бўлар,
Аёндирки, айёмга ҳеч қуруқ бормайсиз.
Илож бўлса, тайёрлатинг Наврўз
неъматин,
Кўк сомсага аралашсин ялпиз, исмалоқ.
Тайёргарлик кўриб қўйган бизнинг ҳам
хотин.
Қўшни билан пиширади бу
кеч сумалак
Самарқанднинг барча боғи,
кўча, даласи
Наврўз куни шоду хуррам одамга тўлар.
Неъмат юз хил, сумалакдир лекин
аълоси,
Дорбоз, кураш, кулги, қизиқ ўйинлар
бўлар.
Беҳбудий ва Айний кўплаб шогирдлар
билан
Бирга кезиб кўрар «Наврўз тантанасини.
Табриклашар халқ олдида севиниб дилдан.
Авлодларнинг тенгсиз эзгу анъанасини.

Тўра ЖУМАН,
Улуғ Ватан уруши ногирони.

КЕЧИР БИЗНИ

Кечир бизни, кечир, баҳорий Наврўз,
Вақтинча бўлса-да олмадик тилга.
Аммо келишингга интиқ тикиб кўз,
Сени жойлагандик интизор дилга.
Кечир бизни, кечир, ҳаётбахш Наврўз,
Юртимга қучоғинг очганингча кел!
Қалбларда тилагу тилларда бир сўз,
Элимга ризқ-рўз сочганингча кел!

Алижон ИБРОҲИМ ўғли МУСО.

ОТ ЙИЛИ МУБОРАК!

Шамсия ҳисобидаги энг қутлуғ ва қаноатли, фаровонли сана — От йилини халқимиз ҳамиша мунтазирлик билан кутади. Зеро, Илон йили ташвишларидан қутулган эл бағрига шамол теккандай бўлади. Бинобарин, бу галги оламшумул фазилатларга мувофиқ отбозлар Жийрон-қашқа йили кириб келаётганидан чексиз мамнундирлар.

Ўзингизга маълумки, ўтган Илон йили Ватанимизнинг турли жойлари — Кавказорти ва Тожикистонда, Ўзбекистон Бошқирдистон, Молдавия ва бошқа айрим жойларда қон тўкилди, бегуноҳ бечоралар азият чекдилар. Демак, Наврўзи олам бошлаб келаётган От йилидан умидлар катта.

Одатда Жийрон-қашқа отнинг пешонасида юлдузи, тўртта оёғининг тўпиғигача оқпайпоғи бўлиб, у «Оқ йўл» маъносини ифодалайди. Бу отнинг юриши бошқа ҳамжинсларига ўхшамайди, «йўрға» юриши ҳам борки, астойдил ҳаракат қилса, енгил машинадан ортда қолмайди. Унинг ёллари келинчак зулфига қиёс қилгудек, узун думи эса сочи тақимига урадиган санамни эслатади. Бу бежиз эмас. Жийрон-қашқа хонадонга янги тушган келиндай жазибадор ва мафтункор. Уни минган одам ўзини энг бахтли ҳисоблайди ва мўлжаллаган манзилига кўзлаган вақтида етиб боради.

От йилининг яна бир улкан хусусияти шундаки, шамол одатдагидан кўпроқ бўлиши кутилади. Ривоятларга қараганда, у Илон йилининг изларини тепкилаб, кўкка учиради. Илон заҳрининг қолдиқ рутубатларини ер юзидан супуриб ташлайди.

Шу йил 21 мартдан муборак От йили бошланади. Бепоён Ватанимизда тинчлик ва тотувлик бўлишига, халқлар бир оила фарзандларидек иноқ яшашига ишончимиз комил. Зеро, қайта қуриш афзалликлари шу омилларни таъминлаши табиий.

Юсуфжон ҲУЗУРИЙ,
кекса ғазалхон шоир.

ОЙНАИ ЖАҲОНДА КЎРИНГ

14 МАРТ, ЧОРШАНБА

● ЎзТВ I

11.30 Математика. Ўнли касрларни бўлиш ва кўпайтириш.
12.00 «Ер киндиги». Телефильм.
12.30 Совет давлати ва ҳуқуқи асослари. СССРда миллий давлат қурилиши ва унинг ҳозирги даврдаги муаммолари.
13.00 Болалар учун театр. «Качал полвон». Жумҳурият қўғирчоқ театрининг спектакли.

* * *

17.30 «Қалб қувончи». Телефильм.
18.00 Кўрсатувлар программаси.
18.05 «Бир том остида». Мультфильм.
18.20 «Қизлик уйга раҳмат ёгсин». Одоб ва иффат ҳақида.
18.50 «Ўлкамизни боғ-роғларга айлантирайлик».
19.30 «Ахборот» (рус тилида).
19.50 «Тилга эътибор...».
20.30 «Ахборот».
20.50 «Кирди кўклам кўнглима». Адабий-мусиқий композиция.
21.30 Москва. «Время».
22.00 Долзарб мавзу.
22.20 «Ҳаёт қувончлари ва ташвишлари».
23.35 Янгиликлар.
23.40 Кўрсатувлар программаси.

● ЎзТВ II

19.05 «16-кўчма механизациялашган колоннанинг оддий иш кунлари», «Кяризникилар». Телефильмлар.
19.35 Ғалабанинг 45 йиллигига. «Жанговар машина экипажи». Бадиий фильм (Одесса киностудияси).
20.45 «Тошкент» студияси кўрсатади. «Манфаатларимизга мос» (рус тилида).

ФРУНЗЕ КЎРСАТАДИ:

21.30 Москва. «Время».
22.00 «Бир умр мобайнида». Бадиий фильм (рус тилида).
23.10 Ҳужжатли фильмлар экрани. «Гувоҳлар айбланади».

● МТ I

7.00 «120 минут».
9.05 «Омадли аёллар». Беш серияли телевизион бадиий фильм. 4-серия — «Зина».
10.20 «Чашмалар».
10.50 Мультфильм.
11.00 Ёшлар хабарномаси.
11.40 «Дунё бўйлаб». Альманах.
12.40 Шеърият лаҳзалари.
12.45 «Камалак». Халқ ижодиёти телепрограммаларининг VIII Халқаро фестивали. «Офтобда очилган ғунчалар» (КХДР).
13.00 «Время». Янгиликлар телевизион хизмати.
13.30 М. Булгаков. «Мастер ва Маргарита». К. Маркс номли Саратов академик драма театрининг фильм-спектакли.
16.45 «Мусиқий хазина». В. А. Моцарт асарларидан концерт.
17.35 Болалар соати.
18.35 «Урал оқшоми». Свердловскдан кўрсатилади.
18.55 Коллаж (реклама, эълонлар, ахборот).
19.00 «Время». Янгиликлар телевизион хизмати.
19.30 «Босқичлар».
20.40 Томошабинларнинг талабларига биноан. «Чолиқуши». Беш серияли телевизион бадиий фильм. 3-серия.
21.30 «Время». Янгиликлар телевизион хизмати.
22.00 «Крейцер сонатаси». Бадиий фильм («Мосфильм»). 1 ва 2-сериялар.
00.35 «ТСН». Янгиликлар телевизион хизмати.

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»—
«СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском и русском языках.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: Муҳаррир ўринбосарлари — 33-44-43, 32-56-21, 33-16-27-, 32-54-41, Масъул котиб, — 33-09-93, 32-56-26. Масъул котиб ўринбосарлари — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими — 33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими — 32-56-34. Деҳқончилик бўлими — 33-54-33. 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими — 32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими — 32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 32-56-39. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-54-52. Таржима бўлимлари — 32-56-31, 32-54-54, 32-54-55, 32-56-28. Иллюстрация бўлими — 32-58-79. Эълонлар бўлими — 33-81-42.

Р. — 04135. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. Д. 1154. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12